

TRACTATUS JURIDICUS,
DE

DARDANARIIS,

German.

Von Born = Büden/

Ad

L. Annonam 6. ff. de extraord. Criminib.

Olim 1663.

SUB PRÆSIDIO

DOMINI

JOH. BRUNNEMANNI,

Acti habitus,

Jam denuo Publicæ Eruditorum discussioni subjectus.

LIPSIÆ,

Sumptibus GOTTLOB ERNESTI STRUNTZII,

Quedlinb. & Ascaniensis Bibliopol. Anno. 1712.

12

DAVID A. NARRIS

3000 3000 - 3000

1870
SIXTH
STREET
SINCE

JOHN BRUNNEMANN

STANDARD GOTTLOB ERNEST STRUTZ

FELICITER!

In principio rerum ; Gentium
Nationumque , postquam Socie-
tatum constituta jura, atque fa-
cta fundamenta erant ipse eas
conservandi innatus ardor con-
tractuum necessitatem efflagita-
bat. Mundus enim, qui Prota-
plastis copiae erat, in inopiae ipsis, propter hor-
rendam illam ἀνομίαν, cornu convertebatur; Inde
itaq; indigentiae illius communis, quam adhuc hodie
experimur omnes, arcessenda Principia sunt. Quod
Cræsus alter, alter Irus, eidem fonti originem debet.
Quoniam verò naturâ homo Politicum animal est, at-
que aptum ad Societatem colendam natum, Contra-
ctuum auxilio huic incommodo itum est obviam.
Hinc permutando indigentiae suae atque inopiae
quæsivere emplastrum. Plerumque enim eveniebat,
ut quod alteri supererat, deesset alteri: illo verò, quo
abundabat alter, alter indigeret. Bene quidem hæc
procedebant, quamdiu ille, quod hic desideraret, &
hic, quod ille reciperet, habebant: Sed cum id haud
raro deesset, incommoda hoc commerciorum genus
haud exigua mansere. Operæ itaque pretium *teste*

Paulo Jcto in L. I. pr. ff. de Contrah. Empt. fuit, ut certa materia eligeretur, cujus publica ac perpetua æstimatio difficultatibus permutationum, æqualitate quantitatis subveniret. Nummus inveniebatur, qui omnium rerum metiretur valorem, & proportionata æstimatione ad æqualitatem reduceret. Novo hoc permu- tandi genere per nummum invento, nova quodam- modo obligationis succedit species, Emptio nimirum & Venditio. Permutationi quidem haud adeo hæc dissimilis *L. 2. ff. de Rer. Permutat.* non tamen planè cum eadem eadem *L. 1. ff. d. t. & L. 5. §. 1. ff. de P. V.* Hic contrahendi modus ad nostra quoque tempora, prio- ri tamen non planè abolito, permanfit, sat commodi- tatis ad ulteriorem Societatis humanæ continens con- servationem. Sed uti constans atque omni ex parte integrum in rerum naturâ reperitur nihil, quod non vitiorum aliqua contaminetur labe: Perinde quo- que se res in omnibus ferè contractibus habet. Cum enim multæ hominibus ad nequitiam viæ sint, per *Nov. 22. c. 15.* Semper inventi homines nequam sunt, qui cal- liditate sua, vel potius nequitia eò progressi audaciæ, ut omnia in propriam, publicâ susque deque habitâ, utilitatem convertere haud erubuerint; *Ut eversos esse mores, regnare nequitiam, in deterius res humanas & in omne nefas labi,* exinde rectè cum *Senec. lib. 1. de Benefic. c. 10.* quis possit conqueri. Imprimis verò illa seculi pravi- tas, & fraudum pleni mores luci publicæ in contractu, quem dixi, Emptionis & Venditionis, exponuntur. Licet enim Negociatoribus, & præsertim illis, qui
circa

circa annonam versantur, cognitum optimè sit, largifimis se decoratos privilegiis, dum inter cætera, quamdiu in ejusmodi actu sunt, à muneribus publicis immunitas ipsis concessa, in *L. semper 5. §. 3. ff. de Jur. immun.* ob elegantem, quæ in *d. L.* subnectitur, rationem: Nam, inquit Callistratus, *remuneranda pericula eorum, quoniam etiam et hortanda premiis, merito placuit, ut qui peregrè muneribus, et quidem publicis cum labore et periculo funguntur, à domesticis vexationibus et sumptibus liberentur; Cum non sit alienum, dicere, etiam hos Reip. causâ, dum annonæ urbis serviunt, abesse.* Nihilominus tamen illi ex hac legum clementiâ, uti fieri testatur *Imp. Justin. in Nov. 53. c. 3. princ.* occasionem sumunt delinquendi. Quid enim frequentius unquam, quam Emptori obsoletas, plus justo laudando, obtrudere merces, illumque non tantum ultra dimidium, sed haud rarò ultra alterum tantum lædere pariter atque decipere, *Legi in causâ 16. §. idem Pomponius 4. ff. de Minorib.* pro suâ velandâ turpitudine, eam allegando, fraudem facientes per *L. 20. ff. de. L. L.* Sed quamvis grande nefas privatus, privatum decipiendo committat; Levidense tamen est, si privatum cum publico bonum velis comparare. Omne enim crimen, quod turpitudine comitatur, si privato eò sit nocitum; nefandum sanè erit atque turpisimum, si publica inde utilitas capiat detrimentum *SALUS enim POPULI SUPREMA LEX ESTO:* Quapropter odio illi plus quàm Vatiniano, nec pœna vulgari dignissimi; qui in publicæ rei fraudem annona vexando, attemptando, flagellando reddunt cario-

rem. Dardanarii hi ominoso nomine appellantur, quos ipsos populo execrabiles pronunciat Regum Sapientissimus *SALOMO Prov. 11. v. 26.* Justissimè exinde horum obviam itum avaritiæ est, *tam Mandatis quàm Constitutionibus Principum*, teste *Ulpiano* in famosa illa *L. Annonam. 6. ff. de Extraord. Crim.* Cum vero hoc crimine nullum toto die frequentius patrari videamus, & ita quidem, ut impunitum plerisque ferè in locis relinqvatur; Operæ me pretium facturum arbitror, si juxta ductum *d. l. Annonam.* Dardanarios & his similes, horumque vita & vitiis condignam pœnam publicæ Disputationi subjecero. Rem equidem eo ipso tenuissimi mei ingenii vires longius egredientem aggredior, ut propterea Eruditiorum reprehensionem justissimè videar incurrisse: Hoc tamen mihi adhuc solaminis superest; *Etiam in magnis VOLU-ISSE non omni laude carere.* Dabis itaque veniam, Anagnosta Candide, si non omnia ad palatum tuum. De Exercitio Academico edendo sollicitus animus est, non de orbe informando politiori. Summum tantummodo Numen, à quo Principium faciendum omne, *Nov. 59. proem.* humillimis veneror precibus, pro scopo, qui gloria ipsius, Proximi Salus, felicissimè consequendo.

Verba L. Annonam. 6. ff. de Extraord. Criminib.

Ulpianus lib. 8. de Offic. Procons.

Annonam attemptare & vexare vel
maximè Dardanarii solent. Quorum avaritiæ

ritiæ obviam itum est tam Mandatis quam Constitutionibus. Mandatis denique ita cavetur; Præterea debebis custodire, ne Dardanarii ullius mercis sint, ne aut ab his qui coemptas merces supprimunt, aut à locupletioribus, qui fructus suos æquis pretiis vendere nollent, dum minus uberes proventus expectant, ne annona oneretur. Poena autem in hos variè statuitur; Nam plerumque si Negotiantes sunt, negotiatione eis tantum interdicitur, interdum & relegari solent, humiliores ad opus publicum dari.

§. 1. Onerant autem annonam etiam statæ adulterinæ, de quibus D. Trajanus edictum proposuit, quo edicto poenam legis Corneliæ in eos statuit, perinde ac si Lege Testamentaria, quod testamentum falsum scripsisset, signasset, recitasset, damnatus esset.

§. 2. Sed & D. Hadrianus, eum qui falsas mensuras habuit, in Insulam relegavit.

CA-

CAPUT. I.

De

DARDANARIORUM ORIGINE

ET DESCRIPTIONE, ET DE
ANNO.

1.

- Curatori prius vocabulorum enodationi, quàm ad ipsam rem pedem promoveam propius, aliquid impendendum temporis est. Etenim percepto distinctè vocis significatu, facilior ad rei ipsius intimiora transeundi aditus est. Ipsi exinde Philosopho *lib. 4. Polit. 1.* Nominis definitio Principium intelligendi rem ipsam haud adeo absurdè vocatur. Posset autem alicui hic ipse, qui circa nomina suscipitur labor, ad Philologorum potius forum remittendus videri; cum juri operam navantem, ea quæ scholasticam sapiunt diligentiam, siccâ, quod ajunt, potius pede præterire, quàm circa eadem operosè se macerare, deceat. Subscriberem ferè consilio, atque hac in parte calamum deponerem, nisi eadem hîc, quæ Philosophum ad nominis *ἀνελπισία* indagandam impellit, militaret quoque ratio: Facilior nimirum
3. ipsius cognitio rei. Deinde etiam hac in materia viam præeuntes in jure nostro video, non tantum Ictos Ulpianum in *L. 1. pr. ff. de I. & I. L. 1. §. 1. ff. de Pact. L. 1. pr. ff. deposit. L. 49. ff. de V. S.* Julianum in *L. 51. pr. ff. ad L. Aquil.*

L. Aquil. Paulum in L. 1. pr. ff. d. Furt. Sed & ipsum Sa-
 cratissimum Imper. Justinianum in suis Institutis *ut*
in §. 5. quib. mod. patr. pot. solv. §. 2. de Tutel. §. 2. de Obligat. ex
delict. §. 1. in f. de Interdict. & alibi possim. Imo totus ea
 propter in Pandectarum calce à Compilatoribus ea-
 rundem, de Verborum Significatione annexus titulus
 est. *Conf. l. 1. ff. de O. c.* Eorum itaque vestigiis in præ-
 senti & mihi erit insistendum. De Autore autem
dictæ L. Annonam, quam explicare annitor, prius præ-
 fari quædam, operæ pretium vix existimaverim, cum
 Ulpianum eum fuisse inscriptio *d. L.* manifesto satis
 demonstret. Floruisse vero hunc sub Adriano Imp.
 ejusque scriniis præfuisse constans Historicorum sen-
 tentia est, eumque in jure dicendo excelluisse. Le-
 ges fere omnes in Pandectis Initiales satis demon-
 strare, nec Dupondio incognitum est, aut esse debe-
 bat. Ad ipsam ergo Dardanarii vocem, quæ in binis
 texibus tantummodo reperitur, *ut in d. L. 6. de Extra-*
ordin. Crimin. & L. 37. de Pæn. à suo fonte derivandam pro-
 pius accedo. Conveniunt autem Interpretum ple-
 rique in eo ; Dardanarii vocem originem debere
 Dardano profligatissimo cuidam & contaminatissi-
 mo Mago, qui maleficis artibus annonam in gra-
 naria sua avertere, mensuras in admetiando minu-
 ere solitus est, uti *ex Stuckio lib. 2. Antiq. Convin.*
c. 12. tradit. Georg. Schönborn lib. 3. Polit. cap. 45. in f.
unde quoque Dardanias artes dictas esse volunt.
Dn. Struvius Exerc. 48. ad ff. th. 79. qui plures citat.
Johann. Jacob. Wissenbach. Vol. 2. Diss. 16. th. 15.

6. *Johan. Calvinus in Lexic. Jurid. sub hac voc.* Quis vero fuerit hic Dardanus, ubi locorum vixerit, non adeo in comperto est, deque eo ad unum silent omnes & Juris Interpp. & Lexicographi. De eo quidem constat, fuisse quendam, cui nomen Dardanus, quem fingunt Jovis & Electræ filium, qui postquam fratrem Jasium interemisset, in Samothraciam fugit, & postea in Asiam. Urbs ibidem ab ipso condita, quam suo nomine Dardanum insignivit, eam postea Tros Erichthonii filius Trojam à se appellavit. Mentionem hujus *Virgil. lib. 3. AEneid.* facit:

Dardanus Iliacæ primus Pater, urbis & Autor.

Sed hunc Magum fuisse meminit nemo. Potissimam verò pro Dardano Mago defendendo rationem ex iis, quos *Columella lib. 10. de cult. hortor.* habet, versibus, hauriunt;

*At si nulla valet medicina repellere pestem,
Dardaniæ veniant artes.*

- Hic per Dardanias artes, Magicas intelligunt, & forsitan ex his, tanquam ex effectu, causam aliquam presupponunt, & per consequens, fuisse aliquem nomine Dardanum, eumque Magum, à quo hæ nomen traherent artes, collegerunt. Haud exiguum tamen
7. scrupulum movent illa, quæ *Virgilius* hinc inde in suis *AEneidos* habet libris, Ubi Adjectivum illud *Dardanius* & *Dardanus* perinde ipsi est, quod Trojanus. Sic habet *Dardana arma*, *Dardana pubes*, *adulter Dardanius*, *Ductor Dardanius*, *Dardaniæ* itaque artes apud *Columellam*

iam de Trojanis artibus quoque possent explicari, cum
dubium nullum subfit, in tanta hominum colluvie,
qualis Trojæ fuit, qui omnes Dæmoni litabant quoti-
die, vetitas maxime & nefandas artes viguisse. Quic-
quid tamen hujus rei sit, ego in præfenti non contra-
riabor communi Dd. opinioni, præsertim cum illa
haud exiguum roboris capiat ex *Plinii Histor. Natur.*
lib. 30. c. 1. Dardanias itaque artes, qui Magicas ex-
plicaverit vel Trojanas, me non adeo habebit adver-
santem; Hoc tamen concedendum omnino est, il-
licitas illis artes esse intelligendas. Hinc Thaletem 8.
illum Sapiensem, ad Dardanarios referre conantur
Andr. Dinner. Tr. de justo rer. pret. defin. cap. 3. n. 3. Jac.
Menoch. de Arbitr. Jud. Quæst. lib. 2. cas. 569. n. 2. quod
olei prævisam caritatem officinarum olearium con-
ductione impedierit, velut alii volunt, oleas omnes
coemerit, & postea insequenti anno carius vendide-
rit. Scientiam vero inopiæ illius futuræ ipsum ex A-
strologia hausisse, vel è Democrito, quem scripta Dar-
dani legisse perhibent, sibi comparasse, ex *Plinio* citat. loc.
Dinner. demonstrat. Sed annon hoc casu liber Sapiens
ille à Dardanariatus crimine fuerit, infra c. 4. se disse-
rendi exhibebit occasio. *Conf. Tiber. Decianus in Tra-*
ctat. Criminal. lib. 7. c. 21. n. 2.

Aliam Dardanariorum originem suggerit *Caspar* 9.
Klock, Tractat. de Contribut. c. 1. n. 359. qui eos potius di-
ctos vult Dardenarios, quod darent denarios ante;
Quam derivationis rationem ex eo deducit, quod
Dardenarius aliàs vocetur Propola; Propolæ autem

vitium in eo conspicuum maxime fit, quod soleat dare pecuniam, antequam quicquam, vel mercium, vel fructuum acceperit, ut eo minus recedere alter à contractu, & hic matura pecuniæ solutione eum eo melius
 10. decipere possit. Sed allusio hæc potius videtur, quàm genuina vocabuli derivatio, ideoque eam in præsentī facio missam. Synonyma Dardanarius varia habet, vocatur enim Græcis παντοπωλης, παντομελάβολος, σιτοκάπηλος, παλινκάπηλος, οἱ τῇ εὐθηνίᾳ ἐπιβχλεύοντες Latinis, secutis Græcos, Propola, Pantopola, Seplasiarius, &c. *Vid. Dionys. Gothofredus not. ad L. Annonam lit. m. Jacob. Cujacius lib. 10. Observat. 19. Germanis Ein Vorkäufer / ein Aufstkäufer / ein Korn-Jude.*

II. Ad Dardanariorum progredior descriptionem, & illam ex d. L. 6. ff. de Extraord. Crim. junct. L. in Dardanarios 37. ff. de pæn. taliter formo: Dardanarii sunt. qui vel merces coemptas supprimendo, vel minus uberem proventum expectantes, suos fructus justo pretio vendere recusando, vel falsum mensurarum modum constituendo, annonam attemptare & vexare solent. Habes hic descriptionem, quam promisi, non definitionem, inter quas, quæ latitet differentia, illi etiam, qui primis tantummodo labris Philosophiæ fundamenta delibavit, latere nequit. Potuisset quidem ita describi Dardanarius, quod sit, qui annonam cariores reddit; Sed si ulla in Jure definitio periculosa, juxta L. 202. ff. de R. I. hæc fane foret, & latissimo suo significato non tantum Dardanarios in specie, sed etiam Monopolia, & quid non sub se comprehenderet. Itaque potius, licet contra Regulas Philosophicas disjunctivam descriptionem formando,

do, me peccare non eam inficias, ipfissimis hujus *L. Annonam* verbis juxta partes constituentes describere Dardanarium placuit, quæ non conjunctim semper sed & disjunctim Dardanarium quempiam faciunt.

Priora datæ descriptionis verba explicationi in *12. seq. cap.* reservabo. Postrema vero quæ in *d. L.* prima sunt, hic explicationem merentur, quando Dardanarii attemptare annonam & vexare dicuntur. Dicitur autem *ANNONA* ab anno, quasi annua alimonia, cum sit proventus unius anni non frumenti tantum, sed & aliarum rerum. Calvin. in *Lexic. Jurid. ad h. voc.* Et Gothofred. *ad Rubric. tit. C. de Annon. § capit at. administrant. lit. L.* annonam dicit, quæ vitam nostram toleramus. Diversas autem annonæ vocabu-
13.
 lum in jure recipit significationes: Primo enim annona idem est quod Salarium, ubi patet ex *t. t. C. de annon. § capit at. administrant. Conf. Excell. Dn. D. Brun-*
neman. Patronus atque Præceptor meus obsequiose colendus, in Commentar. ad Cod. L. un. d. t. Anton. Perez. Comment. Cod. ad. d. t. Deinde alia *annona civilis*, de qua in *Cod. de Annon Civilib. lib. II.* dicta exinde, quod civibus
14
 viritim singulis diebus fuerit erogari solita. Maxime enim curæ erat Imperatoribus, ne frumenta Romæ deficerent, quod alias quidem evenire solebat sæpius. Hinc Provinciæ multæ Romano tunc temporis subjectæ Imperio, uti Ægyptia, Sicilia, Gallia, Africa, tributum nomine Impp. præstabant annonarias species, easque quotannis Romam mittebant ad alendum ibi populum, quod refert Perez *Comment. ad tit. C. de Canon. Frument. Urb. Romæ. n. 1.* Hinc ortum

quoque trahit tessera frumentaria, quæ dabatur civibus, qua exhibita certa portione frumentum accipiebant, cujus tesserae mentio fit in *L. 49. §. 1. ff. de Legat. 2. L. 87. pr. ff. eod. §. in L. 52. §. 1. ff. de Judic. Vid. Tiber. Decianus Tractat. Crimin. lib. 7. c. 22. n. 29. Godofred. ad d. l. 49. de leg. 2. lit. K.* Et hæc annona civilis opponitur illi, quæ singulis domibus distribuatur, teste Perez *ad tit. C. de annon. Civil. n. 4.* ad quas annonas Civiles panes etiam Civiles referuntur, quorum mentio fit in *L. fin. §. fin. C. de jur. dot.*

- 15 Alia porro *Annona militaris* de qua agitur in *tit. C. de erogat. militar. annon. lib. 12.* Erat autem militaris annona, quæ victus causa militibus erogabatur, ut panis, caro, vinum, acetum, oleum, sal, &c. *L. 1. C. d. t.* Ex qua Lege notari obiter potest modus annonam militarem apud Romanos distribuendi, quem ita observarunt; ut buccellatum sive bis coctum panem duobus diebus, panem alium tertio, uno die vinum, alio acetum, uno die lardum, biduo carnem vervecinam acceperint *d. L. 1. C. §. ad illam Ampliss. Dn. Præses in pr. Perez ad d. t. C. n. 2. Gothofred. ad d. L. 1. lit. t. Petr. Gregor. Tholafanus, Syntagn. Jur. Univers. lib. 36. c. 30. n. 16.*
- 16 Ad has annonas militares pertinet quoque *tit. in C. de Annon. §. Tribut.* ubi tamen à tributo separanda annona est; Tam quidem hæc quam illud ad sustentandam militiam concurrunt. Hæc tamen ab illo differt maxime. *Annona* erat species fructuum ad tuendum exercitum à possessoribus quotannis erogari solita, ut frumentum, oleum, sal, &c. *Tributum* vero con-

consistebat vel in pecuniis vel in jumentis ad tuendum exercitum ex prædiis suppeditatis. *Dn. Præses ad L. as quidem 2. C. de Annon. & Tribut. Perez ad d. t. C. n. 1.* Hinc annonam in speciebus consistere, tributum vero in corporibus, asserit Gothofred, *ad Rubric. Cod. d. t. Lit. 1. Calvin. in Lexic. sub voce Annona.*

In nostra Lege eam sortitur annona significatio- 17
nem, quam habet *in tit. ff. ad L. Jul. de Annon.* Ut annona sit omne illud, quod ad victum humanum pertinet, & per consequens ad eam referri possint omnes illæ species, quæ enumerantur in *L. 1. C. de erog. militar. annon.* ut Frumentum, panis, vinum, acetum, lardum, & his similes. *Vid. Petr. Gregor. Tholosan. Syntagm. Jur. lib. 36, cap. 30. n. 1.* Conf. *L. 43. & 44. ff. de V. S. ubi & vestes sub victu contineri dicuntur; Sicuti enim esu & potu tuemur corporis vitam, ita etiam vestimentis, per. dd. ll. junct. L. 234. §. 2. ff. d. t.* Non obstante *L. 21. ff. de aliment. vel cib. Legat. Conf. Godofred. ad d. L. 43. lit. m. Johann. Gœddeus ad dd. ll. 43. & 44. de V. S. Tiber. Decian. Tract. Crimin. lib. 7. c. 22. n. 1.*

Facile exinde liquet, quid sit attemptare anno- 18
nam vel vexare, nimirum ejusmodi species, quæ vel primario, vel secundario ad victum nostrum faciunt, suppressere, justo pretio vendere recusare, vel ob metum arctioris annonæ illas fraudulenter coëmere, & deinde carius vendere. Dicitur autem in nostra Lege attemptare, pro attentare, sicuti & interdum temptare pro tentare dicitur, cujus rei exemplum extat *in L.*

2. ff. de Extraord. Crim. alias etiam ejusmodi vexatores annonæ dicuntur incendere, excandefacere, flagellare, vastare annonam, uti ex Lampridio & Varrone docet. Jac. Cujac. lib. 10. Observat. 19. sub. fin. Calvin. in Lexic. sub voc. Dardanarius.

CAPUT II.

De

DARDANARIORUM GENERIBUS.

I. **D**E Dardanariorum origine actum in capite præcedaneo est, ubi simul eorum genium paulisper, accuratiora tamen huic capiti reservando, adumbravi. Ideoque ad illa descriptionis verba, quæ rem totam absolvere videntur, explicanda propius accedo, ubi Dardanarios dixi illos, qui vel merces coemptas supprimunt, vel dum minus uberem proventum expectant suos fructus justo pretio non vendunt, vel falsum mensurarum modum constituunt. Ex partibus constituentibus vel potius speciebus descriptionem illam esse desumptam, ibidem addidi. Addidi & illud, necesse non esse hæc omnia in Dardanario concurrant, sed quamlibet speciem sufficere, ut quis Dardanarii incurrere possit crimen, ut rectius disjunctive quam copulative illa ipsa membra ponantur. Ulterius quidem Pantapolarum naturam extendi posse non eo inficias, sed in præsentī specierum enumeratio in d. L. 6. ff. de Extraord. Crimin. facta, sufficiat. Quoniam autem hoc ipsum crimen affine maxi-

maxime est illi, quod alias Monopolium appellatur, & ita quidem, ut alterum cum altero confundi toto die soleat, operæ pretium erit, brevissimo tamen linearum ductu, Monopolii indolem explicare & an hoc cum illo idem sit, an vero diversum, examinare.

Monopolia variis varie describuntur, Joh. Calvin. 2, in Lexic. sub voc. Monopolium ita describit: Monopolium est, cum penes unum tantum vendendi potestas existit, quod fit, cum unus solus, vel ut fieri solet, paucis secum admissis exercet ac emit aliquod genus mercaturæ universum, ut solus suo arbitrio vendat, & pretium statuatur. Aliter Caspr. Klock. de Ærario lib. 2. c. 26. pr. Monopolium est commercium emendi, vendendi, permutandive, à paucis vel uno etiam usurpatum, reliquis civibus præreptum, qua ratione pretia augentur cum lucro negotiantis & reliquorum damno. Brevissime Deciano d. Tr. Crim. lib. 7. cap. 21. n. 1. Monopolium dicitur, cum penes unum tantum alicujus rei vendendi potestas est. Aliter alii Monopolia describunt; quæ quidem descriptiones diversæ sunt, si verba respicias, si vero mentem; eodem res recidet. Nec opus esse existimaverim circa accuratam hujus vitii descriptionem se macerare, cum ex modis, quibus Monopolium committitur, facile quid sit, cognosci possit.

Prostat hanc in rem Saluberrima Imp. Zenonis 3, Constitutio, quæ habetur in L. Un. C. de Monopol. & convent. negotiat. illic. ex qua Constitutione facillimo negotio, quot Monopoliorum genera sint, & quæ tam Monopolæ, quam illis, qui se pactis labem sapien-

piantibus Monopolicam constringunt, pœna infligenda, colligere licet. Sunt autem Monopolii species palmariæ tres, quæ tam ex Rubro quam ex Nigro *d. t. C.* hauriuntur. Rubricæ verba hæc sunt: *De Monopoliis, & conventu Negotiatorum illicito, vel artificum, Ergo laborumque nec non balneatorum prohibitis illicitisque pactio- nibus.* Colligunt inde Dd. communiter has tres species 1. Quod quis Monopolium committat, quando certum Mercaturæ genus E. G. Piscium, vestium, librorum &c. sibi soli arrogat, ut solus possit vendere *pr. d. L. Un.* 2. Incurrunt illi hoc crimen, qui illicitis habitis conventionibus conjurant, aut paciscuntur, ut species diversorum corporum negotiationis non minoris, quam inter se statuerint, venundentur. *de L. Un. verb. neve quis illicitis.* 3. Ædificiorum Artifices, vel ergolabi, aliorumque diversorum operum Professores, & Balneatores huic crimini obnoxii redduntur, quando pacta inter se componunt, ne quis artifex, quod alteri commissum est opus, impleat, perficiat, aut injunctam alteri sollicitudinem alter intercipiat *d. L. Un. Verb. ædificiorum quoque. Vid. Consultiss. Dn. Brun- nem, Comment. ad. d. L. Un. C. de Monopol.*

4. Hi Monopolii modi sunt, Hæ Species, hæc membra, quæ ex textu eruere licuit, plura excogitarunt Dd. *Johan. Althusius in Polit. c. 32. quem sequitur Joach. Schepliz. ad Consuetud. March. P. 4. lib. 4. §. 7. n. 2. novendecim Monopolii species enumerat. Totidem quoque Monopolii modos recitat Jacob Menoch. de Arbit. Jud. quest. lib. 2, cas. 569. quanquam longe aliter*

ter. Sed Monopolii vocabulum in sensu latissimo illi accipiunt, ut sua latitudine Monopolium in specie sic dictum, Dardanarios & ipsam L. Juliam de annona sub se comprehendas. Distincta tamen hæc sunt, 5. ideoque nec confundenda. Nulla enim adeo urgens ratio adest, quæ quo minus Dardanariatum à Monopolio distinctum dicam, me moveat. Licet enim affinitas maxima inter hæc duo sit, non tamen propterea idem sunt, nec in omnibus pari passu ambulant: sic permutatio in jure nostro vicina Emptioni & venditioni est per L. Aristo. 2. ff. de Rer. permut. Eam tamen cum Emptione velle confundere, piaculum esset. Ita nimirum se res habet; Confusio errorum fons est, mater est. Fugienda illa & fuganda est, Tutissima itaque via tali modo incedi posse, existi- 6. maverim ego. Si quis Monopolii tres enumeratas species, tanquam in textu juris fundatas retineat, & tot tantummodo esse asserat. Dardanariatus vero species totidem concedat, quot in Legibus enumerantur. Plures si emerferint causus, qui nec inter Monopolia expresse relati, nec Dardanariis annumerati, facile cuivis judicare erit, cui propius accedat, quod in dubium venit, crimen, an Manopolio, an Dardanariatui, ad quod deinde facili Minerva poterit transferri. Hac ratione putaverim evitari posse Dardanariorum cum Monopolis confusionem, ut ita cuilibet horum sua facta tecta maneat integritas ac distincta indoles.

Ex Dardanariorum generibus res forte evadet 7.

- clarior ; itaque horum primum constituunt illi coemptas merces supprimunt, per expressa *d. L. Annonam* verba. Emere quidem merces vel coemere in se vitii nihil habet, cum contractus hic juri Gentium debeat originem, per *L. Ex hoc jure 5. ff. de I. & I.* ut propterea liberrimus ejusdem usus cuique sit concedendus; Limitationem hoc tamen recipit; Nisi coemptio illa vergat in Reipubl. detrimentum, & in civium nocumentum. Si enim fraudulento animo quis frumenta coemere vellet, hac ratione ac intentione, ut ita frumenti copia quadantenus incipiat deficere, ut postea annona sua coemptione reddita arctiore carius vendere illa posset, illum ego à Dardanariorum crimine tantum abest ut absolvam, ut potius Dardanariorum Primicerium illum pronunciare habeam
9. necessum. Itaque ut in omni delictorum genere dolus requiritur, per trad. *Dn. Carpzov. Part. 3. pr. Crim. quest. 143. n. II.* ita in hoc abesse ille minime debet, alias enim crimen hoc non contraheretur. *Vid. Petr. Gregor. Tholosan. Syntagm. Jur. Univers. lib. 36. cap. 30. n. 3.* Hinc notanter in nostra *L. Annonam* additur verbum *supprimunt*, quæ Phrasis repetitur in *L. 3. §. fin. ff. de Crim. Stellionat.* ut mercium nuda coemptio non sufficiat, sed etiam suppressio earundem accedat necesse
10. fit. Verbum enim *supprimere* in jure nostro plerumque delicto alicui applicari solet, ita quidem, ut semper sub eodem dolum intellectum velint Jcti. Patet id ex *L. 10. §. fin. ff. Testam. quemadm. aper. L. 3. §. 6. ff. de Tabb. exhib. L. 9. §. fin. ff. de dol. mal. L. 7. ff. ad L. Cornel.*
de

de Fals. in quibus textibus de suppremo testamento agitur. Sic etiam dicuntur Mancipia supprimi in L. 82. §. pen. ff. de Furt. L. 3. ff. ad L. Fab. de Plagiar. Naufragium supprimi L. 3. §. 4. ff. ad 1. Cornel. de Sicar. L. 3. §. fin. de incend. ruin. naufrag. Supprimere ergo hic est, quando frumentum, quod in magna copia quis habet, vicino suo & concivi egendi vendere recusat. Hi ipsi egregie describuntur in privilegio quodam *Sereniss. Elect. Brand. Johannis Sigismundi gloriose recordationis* Pannificis in Marchia concessio Anno Christi 1611. Ea propter quædam ad nostrum scopum facientia hic adduxisse non pigebit; Inter alia autem de propolis lanæ ita habet Privilegium: Daß sie ehe die Schafe abgenommen / nach der Wolle lauffen / reiten / fahren / dieselbe bestellen / und mit ihrem eigenen Gewichte an sich bringen / und den armen Tuchmachern dieselbe oft einen Stein drey oder vier Silber Groschen theurer wieder verkauffen / oder ihr Tuch um einen geringen Werth an sich bringen / & postea: Darüber die Vor-Käuffer in Städten die armen Leute noch bedrauen / wo sie Frembden ihr Tuch verkauffen / und ihnen nicht zukommen lassen wollen / würden / daß sie alle Wolle auffkauffen / und ihnen keine Wolle zukommen lassen / noch die Tuch von ihnen annehmen wollen; Und wann gleich die Tuchmacher frembde Kauffleute zu ihren Tüchern bekommen / und umb eine gewisse Anzahl Tücher mit ihnen handeln / auch zu Zeiten eine ansehnliche Summa Geldes darauff empfangen / damit sie sich desto besser mit Wolle gefast machen / und

und ihnen die Tücher lieffern möchten; so bereden sie doch die frembden Kauffleute/ daß sie bessere Tücher/ und die in wohlfeilerem Kauffe von ihnen/ dann von den Tuchmachern/ bekommen können/ damit sie die frembden Kauffleute weg schaffen/ und alleine den Vor-Kauff behalten/ auch was ihnen selbst gelüftet den armen Leuten für die Tücher geben mögen / *zc.* Refert hoc *Joachim. Schepliz ad Consuet. March. P. 4. tit. 6. §. 5. n. 11.* Colligere exinde facile est quinam illi sint, qui merces non tantum coemunt, sed & coemptas supprimunt, quod præsertim ex verbis illis elucescit, daß sie alle Wolle auffkauffen/ und ihnen keine zukommen lassen wollen. Hi sunt illi Reip. damnosi homines, qui omnia sibi, non aliis quoque nata persuasissimi sunt, ut exinde optimo jure meritoque hos inter Dardanarios retulerit *Ulpian. in d. L. Annonam eorumque vita condignam pœnam statuerit*, de qua pœna *vid. c. 5. & 6. Conf. Reformat. Polit. de Anno 1548. tit. die Monopolia und schädliche Vor-Käufe betreffend in princ.* ubi eorum connata indoles egregie describitur.

Alterum Dardanariorum genus, cujus in Lege nostra mentio fit, absolvunt. Locupletes, qui fructus suos æquis pretiis vendere nolunt, dum minus uberes proventus expectant. Eadem hoc, quæ primum genus, comitatur turpitudine; Licet enim hi in annonæ fraudem fructus suos undique non coemerint, uti de primo Dardanariorum genere dictum; Æque tamen contra charitatem proximi & salutem publicam peccant, dum indigentibus fructus æquis

æquis pretiis vendere recusant. Beneficio enim adfici hominem interest hominis, *per L. 7. in fin. ff. de Serv. export.* Et quamvis ipsi ex propriis agris hosce perceperint fructus, nihil tamen impedit, quo minus illos concivibus teneantur communicare. Cum ea, quæ à Divina benedictione concessa ipsis, proximo æque concessa intelligantur. Peccant ergo illi contra Divinam Legem, peccant contra æquitatem naturalem, peccant denique contra ipsius publicæ rei salutem. Elegantia sunt, quæ habet hac de re *Ambrosius* 14. relatus in *in can. Sicut 8. Distinct. 47.* ubi Dardanarium ejusmodi ita alloquitur: *Tu susceptis Dei muneribus, etsi in sinum tuum redactis, nihil te putas agere iniquum, si tam multorum vitæ subsidia solus obtineas? Quis enim tam injustus, tam avidus, tam avarus, quam qui multorum alimenta suum non usum, sed abundantiam & delicias facit? Neque enim minus est criminis habenti tollere, quam cum possis & abundes, indigentibus denegare. Esurientium panis est quem tu detines, nudorum indumentum est, quod tu recludis. Tot te ergo scias invadere bona quot possis præstare quod velis. Recte ergo hi ipsi Mammona in horreis quotidie adorantes, à Magi-15. stratu cogi possunt, ad vendendum perceptos ex proprio fundo fructus; Sed a quo Magistratu, & quo pretio illa ipsa venditio fieri debeat, ulteriori videbatur indigere disquisitione, quæ, cum ab hac materia non adeo sit aliena, ideoque ejus discussionem *sequent. cap.* 3. reservabo.*

Progrediendum itaque ad tertium Dardanario-16. rum genus est, ad quod refero illos, qui pondera & men-

mensuras falsant, five qui stateris & mensuris adul-
 rinis utuntur *d. L. Annonam §. 1. & 2. ff. de Extraord. Cri-
 min. & L. in Dardanarios 37. ff. de Poen.* Quod vero et-
 iam hi ad Dardanarios sint referendi, non tantum in-
 de colligi potest, quod Dardanus, è quo Dardanarios
 originem trahere perhibent, non solum magicis arti-
 bus annonam vexaverit, & frumenta in sua horrea a-
 verterit, sed & falsis mensuris in admetiendo usus fu-
 erit, uti dictum *supr. c. 1. n. 5.* Sed exinde facile etiam
 liquet, quia in *d. L. 6. Dardanariis* annumerantur, ea ni-
 mirum propter, quia annonam quoque gravant; Et
 in *d. L. 37. ff. de poen.* expresse Dardanarii vocantur, ut
 dubitandi amplius ansa subsit nulla, quo minus & hos
 Dardanariis annumerem. Quomodo autem annona
 stateris adulterinis & falsis mensuris oneretur *infra c.
 pen. & ult.* se dicendi occasio exhibebit.

17. Explicatis jam quadantenus tribus hisce Dar-
 danariorum generibus, de duobus adhuc casibus vi-
 dendum erit, qui à Dd. referuntur, quorsum referen-
 di illi sint, ad Monopolium, an ad Dardanariatum:
 Omnes enim casus in Lege comprehendere, quod-
 ammodo Legislatori fuit impossibile, cum natura no-
 vas deproperet edere formas per *L. Tanta 2. §. 18. C. de*
 18. *V. I. E.* Illi itaque qui de novo emergunt casus ad si-
 miles in Lege expressos veniunt referendi. *Conf. L. 10.
 12. & 13. ff. de Legib.* Sic illi, qui in foro plus æquo
 offerunt, speciali Anathemate injure nostro haud
 feriuntur, refrenanda tamen, atque per legitimos tra-
 mites calumniantium horum expellanda iniquitas est
 uti *Imper.* loquitur *princ. Proem. institut.* cum Reip. in-
 terfit

terfit, ne delicta maneant impunita per *L. 51. §. 2. ff. ad L. Aquil.* ideoque hi Dardanariis jure merito non tantum comparantur, sed iisdem quoque poenis subjiciuntur. Quamvis enim quisque rei suæ Moderator 19 sit atque arbiter *L. 21. C. Mandat. & L. 48. ff. de Pact. Reip.* tamen quoque expedit, ne quis re sua male utatur *§. fin. Just. de His qui sui vel al. jur.* Hinc notabilem prædicta regula patitur limitationem, quod non procedat, si liberrimus ille usus propriæ rei vergat in præjudicium tertii. *Jacob Menoch Consil. 226. n. 50. & 51. & eum citans Aug. Barbosa in Axiomat. lib. 16. cap. 40. n. 11.* Ita quoque in hoc passu sese res habet; Eo ipso 20 enim quo justo plus in foro alter offert facili negotio efficere potest, ut venditor nemini, præterquam sibi vendat, cum tantum pretium offerentem emptorem venditor haud facile possit invenire. Vel reddit Emptor ejusmodi injusta oblatione pretii venditorem obstinatum, ut ille propterea quod superest fructuum minoris vendere recuset. Tertii ergo hic versatur præjudicium, qui alias æquiori pretio hanc rem potuisset comparare. Imo ipsi quoque Reipubl. damnum tali modo infertur; Carior enim eo ipso annona redditur. Siquidem dementis foret mentis venditor, si cum Emptore plus justo offerente non vellet libentius, quam cum eo, qui minus illo offert, contrahere. Quanquam si ad Poli forum ejusmodi venditorem re- 21 ducere vellem, aliter forsan de eo foret pronuncian- dum. Confer de hoc Dardanariorum genere *Dn. Struv. Exerc. 48. ad ff. th. 79. Cöler. de aliment. lib. 1. c. 17. n. 32.*

Porro ad Dardanarios hos quoq; referri posse e-

stimaverim, qui menses immaturas vel fructus adhuc in herbis latitantes, ob caritatis metum coemunt, quos ipsos ad Dardanarios quoque retulit *Dn. Struv. d. Exerc. 48. tb. 79.* Sed annon plane illicita ejusmodi futuræ messis emptio sit, hic opportuno loco quæri posse videtur? Felicissime autem hanc ipsam quæstionem expediri posse existimaverim, si modo moderna ac hodierna Imperii nostri jura, ab anterioribus illis, quæ in Corpore juris habentur, separantur. De jure enim Pandectarum res dubio carere videtur, cum eo jure licitam esse hanc venditionem, communis sit sententia in ipsis juris nostri textibus fundata, ut in *L. 8. pr. ff. de Contrab. Empt. L. 78. §. ult. ff. eod. L. 25. ff. de Action. Empt. Conf. Ampliss. Dn. D. Brunneman. Disp. de Spe cap. 3. n. 2. Willenbach. P. 1. Exerc. 34. ad ff. tb. 9.* Hoc ipsum tamen hodierno jure, quod in Imperii Recessibus habetur, non quidem plane abrogatum, illa ipsa tamen Legum laxitas restricta quadantenus, ac intra certos redacta limites est, ita, ut quidem liceat vel emere immaturos fructus, vel mutuo dare agricolæ pecuniam, ut solutionis loco redantur fructus, absque tamen omni fraude & dolo hoc fieri debet, ita, ut mutuans tanto pretio accipere teneatur frumentum, quanto communiter venditur, non vi-
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000
 1001
 1002
 1003
 1004
 1005
 1006
 1007
 1008
 1009
 1010
 1011
 1012
 1013
 1014
 1015
 1016
 1017
 1018
 1019
 1020
 1021
 1022
 1023
 1024
 1025
 1026
 1027
 1028
 1029
 1030
 1031
 1032
 1033
 1034
 1035
 1036
 1037
 1038
 1039
 1040
 1041
 1042
 1043
 1044
 1045
 1046
 1047
 1048
 1049
 1050
 1051
 1052
 1053
 1054
 1055
 1056
 1057
 1058
 1059
 1060
 1061
 1062
 1063
 1064
 1065
 1066
 1067
 1068
 1069
 1070
 1071
 1072
 1073
 1074
 1075
 1076
 1077
 1078
 1079
 1080
 1081
 1082
 1083
 1084
 1085
 1086
 1087
 1088
 1089
 1090
 1091
 1092
 1093
 1094
 1095
 1096
 1097
 1098
 1099
 1100
 1101
 1102
 1103
 1104
 1105
 1106
 1107
 1108
 1109
 1110
 1111
 1112
 1113
 1114
 1115
 1116
 1117
 1118
 1119
 1120
 1121
 1122
 1123
 1124
 1125
 1126
 1127
 1128
 1129
 1130
 1131
 1132
 1133
 1134
 1135
 1136
 1137
 1138
 1139
 1140
 1141
 1142
 1143
 1144
 1145
 1146
 1147
 1148
 1149
 1150
 1151
 1152
 1153
 1154
 1155
 1156
 1157
 1158
 1159
 1160
 1161
 1162
 1163
 1164
 1165
 1166
 1167
 1168
 1169
 1170
 1171
 1172
 1173
 1174
 1175
 1176
 1177
 1178
 1179
 1180
 1181
 1182
 1183
 1184
 1185
 1186
 1187
 1188
 1189
 1190
 1191
 1192
 1193
 1194
 1195
 1196
 1197
 1198
 1199
 1200
 1201
 1202
 1203
 1204
 1205
 1206
 1207
 1208
 1209
 1210
 1211
 1212
 1213
 1214
 1215
 1216
 1217
 1218
 1219
 1220
 1221
 1222
 1223
 1224
 1225
 1226
 1227
 1228
 1229
 1230
 1231
 1232
 1233
 1234
 1235
 1236
 1237
 1238
 1239
 1240
 1241
 1242
 1243
 1244
 1245
 1246
 1247
 1248
 1249
 1250
 1251
 1252
 1253
 1254
 1255
 1256
 1257
 1258
 1259
 1260
 1261
 1262
 1263
 1264
 1265
 1266
 1267
 1268
 1269
 1270
 1271
 1272
 1273
 1274
 1275
 1276
 1277
 1278
 1279
 1280
 1281
 1282
 1283
 1284
 1285
 1286
 1287
 1288
 1289
 1290
 1291
 1292
 1293
 1294
 1295
 1296
 1297
 1298
 1299
 1300
 1301
 1302
 1303
 1304
 1305
 1306
 1307
 1308
 1309
 1310
 1311
 1312
 1313
 1314
 1315
 1316
 1317
 1318
 1319
 1320
 1321
 1322
 1323
 1324
 1325
 1326
 1327
 1328
 1329
 1330
 1331
 1332
 1333
 1334
 1335
 1336
 1337
 1338
 1339
 1340
 1341
 1342
 1343
 1344
 1345
 1346
 1347
 1348
 1349
 1350
 1351
 1352
 1353
 1354
 1355
 1356
 1357
 1358
 1359
 1360
 1361
 1362
 1363
 1364
 1365
 1366
 1367
 1368
 1369
 1370
 1371
 1372
 1373
 1374
 1375
 1376
 1377
 1378
 1379
 1380
 1381
 1382
 1383
 1384
 1385
 1386
 1387
 1388
 1389
 1390
 1391
 1392
 1393
 1394
 1395
 1396
 1397
 1398
 1399
 1400
 1401
 1402
 1403
 1404
 1405
 1406
 1407
 1408
 1409
 1410
 1411
 1412
 1413
 1414
 1415
 1416
 1417
 1418
 1419
 1420
 1421
 1422
 1423
 1424
 1425
 1426
 1427
 1428
 1429
 1430
 1431
 1432
 1433
 1434
 1435
 1436
 1437
 1438
 1439
 1440
 1441
 1442
 1443
 1444
 1445
 1446
 1447
 1448
 1449
 1450
 1451
 1452
 1453
 1454
 1455

Zeit des Contracts, oder aber vierzehn Tage die nächsten nach dem Herbst oder Erndten gelten wird / beschehen &c. Et postea in fine subjungitur poena in contra facientes; So hierinn einiger Vorthell/ Gefahr Argelist oder Betrug gebrauchet würde/ so wollen Wir hiermit ernstlich / daß solcher Abtäußer oder Aufleiher die Haupt - Summa verlohren/ und darzu von der Obrigkeit/ ob auch gleich der arme Mann nicht klaget/ ex officio, nach Gestalt und Gelegenheit der Sache/ an Ehren und Guth gestraffet werden soll. Ex quibus patet, non tantum prohibitam esse ejusmodi venditionem, fraudulentam nimirum, sed etiam poena gravissima ejusmodi Emptorem adfici, Amissione scilicet pretii dati, & alia extraordinaria quoque poena, quæ ipsi judicis officio est infligenda.

CAPUT III.

AN

DARDANARIUS AD VENDENDUM POSSIT COGI.

Naturalia jura inter alia à Civili in hoc potissimum distinctionem sortiuntur, quod illa, quia divina quadam providentia constituta, firma semper atque immutabilia permaneant; Jus civile vero sæpe, imo quam sæpissime mutari soleat, teste *Sacratiss. Imp. Justiniano in §. sed naturalia II. Inst. de I. N. G. & C.* Effectum nobiliorem non esse sua causa, apud Philosophos *πολυτέλεια* est. Civilium Legum causa quæ est? Homo est; Sed quia cum humanis omnibus ita comparatum, ut nihil in illis perpetuum sit,

- ita quoque sese cum legibus civilibus res habet per *L. Tanta 2. §. Sed quia divine 18. C. de Vet. Jur. enucl. Novel. 74. pr. Nov. 98. proem.* Hinc abrogari, emendari, ampliari, declarari, limitari, in jure nostro, & præprimis in Novellis Constitutionibus Jura civilia videmus. Non tamen id semper vitio dandum Legislatori est, cum interdum summa necessitas, subditorumque utilitas hanc ipsam correctionem efflagitet. Eluscescit exinde, quid sentiendum de quæstione illa sit, An ad res suas vendendas cogi quis possit: Cujus quæstionis discussionem *cap. preced. n. 15.* pollicebar. Et quidem videbatur nulla huic quæsito difficultas subesse, præsertim cum negativa ejusdem resolutio expressis atque firmissimis juris nostri suffulta textibus sit. Sic in *L. 11. C. de Contrab. Empt. L. 13. in fin. C. eod. junct. L. 1. C. de Rescind. vendit.* manifeste hæc quæstio deciditur. Dominum scilicet invitum non posse compelli ad rem suam vendendam. Accedit ratio, quod nec aliquis invitus compellatur contrahere per *L. 5. de Obl. & A. L. 15. C. de Jur. delib.* Gravis enim hæc esset injuria, quæ inani honestatis colore velatur, ut homines de rebus suis aliquid facere cogantur invitis, uti Impp. *Valent. Theodos. & Arcad. rescripsere in L. 14. C. de Contrab. Empt.* Ampliant hoc ipsum, etiam justum pretium offeratur, non tamen aliquem cogi posse ad vendendum, per *L. Nec quasi 70. ff. de Rei Vind. & L. 9. ff. Rer. amot. Vid. Augustin. Barbosa, & quos ille citat. lib. 9. Axiomat. c. 5. n. 2.*

Quoniam vero Regula fere nulla est, quæ non ali-

aliquam patiatur exceptionem, ita quoque dicta regula: Quod nemo invitus vendere cogatur, non unas admittit exceptiones, quarum septem enumerat *Consultiff. Dn. D. Brunnem. Comment. ad d. L. II. C. de Contrab. Empt. ubi quoque Conf. Godofred. lit. e.* Sequentem tamen hic adduxisse sufficiat: Nimirum Salus Reip. quæ suprema Lex est, sicuti illa plerasque Leges ad statum suum accommodat, non semper attenta Juris Civilis subtilitate *L. 51. §. 2. vers. ejusdem ff. ad L. Aquil.* Ita etiam huic Regulæ notabilem parit exceptionem *Menoch Arbitr. Jud. 2. lib. 2. cas. 462. n. 26.* Sic si circumspicienda Civitas aliqua vallo foret, & impedimento essent domus quædam, cogi omnino possunt ædium illarum Domini, pecuniam pro ædificiis recipere, ac ita inviti vendere. Ne scilicet privata ejusmodi ædificia impedimento sint, quo minus illud, quod ad publicam utilitatem spectabat, ad quam Castella quoque non immerito referuntur, in effectum possit deduci. Illa enim, quæ communiter omnibus profunt iis, quæ specialiter quibusdam utilia sunt, præponenda dicit *Justinianus Imp. in Nov. 39. cap. 1.* Ita, si domus alicujus commoda sit ad Palatium Principis, aut Ecclesiam extruendam, cogi potest Dominus, ut justo pretio vendat, quod *arg. L. 14. §. fin. ff. quemadm. Servit. amitt. & L. si quis Sepulchrum 12. pr. ff. de Religios. & Sumpt. fun. colligit Dn. Hahn. Observat. ad Wesenb. Paratit. tit. de Contrab. Empt. n. 5. Ludovic. Molina de I. & I. Tract. 2. Disp. 34. n. 2.*

Eadem Exceptio obtinet tempore Caristias, ubi o-

- mnino aliquis ad vendendum cogi potest, ut nimirum ita publicæ inediae consulatur, quod ex *L. 1. §. Curæ carnis 11. ff. de Offic. Præf. Urbi probare & deducere nituntur. Conf. Nobiliss. Dn. Brunnem. Comment. ad L. Omnia 1. C. Condit in publ. horr. Dn. Hahn. ad Wesenbec. d. 1. Dn. Struve Exerc. 23. th. 7. Godofr. add. L. 11. C. de Contrahend. Empt. lit. e. Schneidevv. ad tit. Inst. de Emption. & Vend. §. fin. n. 7. & seqq. Treutler vol 1. Disp. 28. th. 3. lit. C. & D. & ad eum Bachov, & Hunn. Joach. Schepliz ad Consuet. March. P. 4. tit. 7. §. 2. n. 3 seqq. & tit. 5. §. 7 n. 2. Molina d. Disp. 341. n. 4. Anton. Perez. ad tit. C. ut nemin lic. in coempt. spec. se excus. n. 1. & in tit. de Condit. in publ. horr. n. 14.*
9. Ubi addit, quod locuples teneatur gratis pauperibus erogare frumentum; Et posse pauperes implorare officium Judicis ut sibi subveniatur, quod ex Covarrubia & Bobadilla defendit Perez d. 1. Quæ verro de coacta venditione dicta, ea extendit Excel. Dn. Brunnemann, ut nec generali sanctione, nec Imperiali Rescriptio, nec privilegio, nec judicato quis ab hoc onere se excusare possit, quo minus teneatur frumentum vendere, ratione desumpta ex publica necessitate, quæ Legem vincit. Vid. ille in Comm. Cod. L. Ut. ut nemin. lic. in empt. specier. se excus. Coler. de Aliment. lib. 1. c. 17. n. 39. qui tamen inter Privilegia ibidem distingvit.
11. Procedunt autem dicta hætenus, si ipse cui invito venditio injungitur, rebus ad victum necessariis abundet: Secus vero si vix tantum possideat, quantum ad propriam familiæque vitam sustentandam ipsi est neces-

necesse; Cum ordinata Charitas incipiat à se ipsa, & proximi vita ita curæ alteri esse debeat, ne propria inde capiat nocumentum. Ad illa itaque vendenda tantum quis cogi potest, quæ superflua sunt non vero ea, quæ usus sui gratia comparavit, per *L. 2. C. ut nemin. lic. in coempt. specier. se excus.* de cujus tamen Legis Autoritate possit quis dubitare, cum eam tantummodo restituerit Cujacius ex Basilicis *Conf. Perez ad d. t. C. n. 10. Petr. Gregor. Tholosan. Syntagn. lib. 36. c. 30. n. 3. Coler de Aliment. lib. 1. c. 17. n. 31.* Deinde, quod dictum tem- 12 pore caritatis cogi quempiam posse ad vendendum, id ita intelligendum est, si modo etiam pretium justum pro re vendenda offeratur. Si vero justo pretio vendere recuset, tunc puniri à Magistratu potest, *Vid. Bartol. ad d. L. Annonam n. 1.*

De pretio inter Dd. ad huc controversia move- 13 tur, an justum debeat esse, an vero etiam in justum sufficiat? Utraque sententia suis non destituitur Patronis; *Vid. quos allegat. Treutler. vol. 1. Diss. 28. th. 3. lit. D.* Justum pretium solvendum esse, æquitati convenientius videtur. Durum enim atque grave foret, Domi- 14 num, qui tamen, rerum suarum moderator est atque arbiter *L. 21. C. Mandat.* non solum cogere, ut rem suam vendat, sed etiam ut injusto & viliori pretio vendat; Cum videatur publico bono eo satis consuluisse, dum rem suam invitus vendidit. Imo semper justum atque æquitati consonum est, illum qui in uno gravatur, debere in alio sublevari, ut ita quoque hic loci gravamen illud invitæ venditionis, pretii proportionem justa veniat relarciendum, Probant idem 15
arg.

arg. §. 2. *Inst. de his qui sui vel al. fur.* Dn. D. Brunnemann.
Comm. ad d. L. ii. C. de Contrab. Empt. Hunnius *ad Treutl.*
vol. 2. Disp. 2. P. 1. th. 3. lit. D. qui idem latissime persequi-
 tur. *vol. 1. Disp. 1. th. 5. quest. 34.* Idem hic in Marchia in
 casu, quo Rusticus vendere cogitur prædium Nobili,
 15 obtinere tradit Schepliz *in seqq. verbis.* Wenn ein Jun-
 cker seinem Bauren ein Guth abkauft / muß er ihm bahe
 über auff einmahl die volle Bezahlung thun / denn weil der
 Bauer gedrungen worden zu verkauffen / *gravatus in uno*
intelligatur sublevatus in alio. Vid. ille *ad Consu. March.*
P. 4. tit. 8. §. 6. Quod ipsum etiam ex *Reversu Electo-*
rali de Anno 1540. & 1602. patet ; Daß sie den Bauren/
 so sie außkauffen wollen / ihre Güther nach Würderung/
 was sie gelten möchten / gebührllich bezahlen. Schepliz
d. tit. 7. §. 2.

Qui pro viliori ac minus justo pretio pugnant mo-
 ventur *L. si pendentes 27. §. si quid Cloacarum 3. ff. de Usufruct.*
 16 & *quemadm. quis utat.* Ubi possessores certam partem
 fructuum Municipio viliori pretio addicere solent,
 propter transitum exercitus. De quo transitu po-
 test conferri *Nov. 130. cujus Rubrica ; Quomodo oportet*
at milites transitum in Civitatibus facere & de introitu. Alle-
 gant etiam *L. 2. §. 2 & 4 ff. ad L. Rhod. de jact.* Ubi a-
 gitur de æstimatione rei projectæ in mare propter
 commune commodum, ubi in §. 4. dicitur quod non
 ad rem pertineat, si res, quæ amissæ sunt, pluris veni-
 re potuerint quoniam detrimenti, non lucri fiat præ-
 statio. Vid. *Andr. Dinner. de just. rer. pret. c. 4.* Treutler.
vol. 1. Disp. 28. th. 3. lit. D.

17 Hæc ita pro & contra in utramque disputantur
 par-

partem, quæ tamen Disputatio, si modo ambiguitas Phræseos *justi pretii* recte explicetur, in consonam Harmoniam deduci facillimo negotio potest. πολύσημον enim justum pretium est, ut id egregie deducit Dinnert. *d. Tract. quest. 2.* Cui justum pretium dicitur illud,^{18.} quod ex Emptorum licitatione venditor consequi potest, velut in auctionibus & venditionibus sub hasta, cujus rei exemplum habetur in *Auth. hoc jus porrectum C. d. S. S. Eccles.* Aliter justum pretium determinat Paul.^{19.} Matthias Wehner. in *Observat. Pract. sub voc. Anschlag der Güter p. m. 22.* ubi dicit, Rei mobilis verum pretium illud existimari, quanti tempore emptionis communiter valuit nach dem gemeinen Markt-Kauff per L. *Pretia 63 pr. ff. ad L. Falcid. c. 1. X. de Empt. & vendit.* ita ut non attendi debeat unius aut alterius in foro publico pretium, sed quanti communiter vendatur.²⁰ Afflict. *Decis 316. n. 5. citat. à Wehner. d. l.* His addit Perez *ad tit. C. ut nemin. lic. in coemp. specier. se excus. n. 5. in fin. & Bachov. ad Treutl. d. th. 3. lit. D.* tertium modum, quo pretium justum dici possit; Scilicet, si Magistratus pretium certum atque moderatum præfiniat, uti caritatis tempore fieri videmus, quod pretium omnino justum dicendum, si nimirum in sensu absoluto consideretur; Secus si respective respectu illius temporis, quo pretium statuitur, ubi carius venditur communiter, ut ita injustum possit videri, cum tamen in se & sua natura sit justissimum.

Nam quando pretium à Magistratu certæ ali-^{21.} cui rei constituitur, sane, non præcise illud spectan-

E

dum

dum tempus est, quo pretium statuitur, quia id plerumque accidit tempore arctioris annonæ; sed etiam illud considerandum, quo ipse Dardanarius fructus vendendos percepit, quanti tunc fuerint. Hisce itaque temporibus collatis, medium aliquod investigandum à Magistratu est, & ita pretium pro proportionem temporum constituendum. Et hoc pretium justum omnino dicendum; illud vero injustum potius appellandum, quod venditor alias per speciem quandam Monopolii potuisset ab indigentibus suis concivibus extorquere. Rationabiliter itaque instituenda illa pretii moderatio; Quamvis enim in Principe potestas sit ad coercendam hominum avaritiam, & ad moderanda pretia rerum, hoc tamen fieri debet, quantum intra limites æquitatis bonum commune flagitat, ut ita circumstantiæ ponderandæ ante omnia veniant, quæ ex rei natura pretium vel augendum vel minuendum suadent; Et hoc si observetur, talem pretii moderationem etiam in foro conscientiæ obligare, tradit *Ludovic. Molina de I. & I. Tract. 2. Diss. 364. n. 3.* & in *n. 5.* præsumendum dicit, pretium juste ac legitime esse statutum. Subditorum quoque genium à Magistratu frumenti pretium statuente attendendum esse, autor est *Caspar Klock, de Contribution. cap. 1. n. 369. seq.*

23. His ita præsuppositis facile erit prædictas opiniones conciliare; Illi qui justum pretium requirunt, facile concedent etiam illud justum esse, quod à Magistratu constituitur & ita in sensu absoluto justitiam pretii

pretii considerant. Illi vero qui minus justum seu vilius pretium admittunt, respectu pretii justitiam considerant, nimirum respectu illius temporis, quo venditur, quod plerumque tempore Caristiæ fit. Quia enim eo tempore arctior annona est, vilius quoddam admittunt pretium, respectu scilicet illius, quo commune venditur quod *supr. n. 19.* etiam justum dixi, & hujus respectu pretium taxatum à Magistratu injustum, absolute tamen si consideres justissimum, *Confer. Bachov. ad Trentler. d. th. 3. lit. D. Perez. Comment. Cod. d. tit. n. 5.*

An autem à Magistratu determinari²⁴ pretium possit, & à quonam id fieri debeat? opportune hic loci quæri potest; Prius hujus quæsitum membrum non adeo controversum est, præsertim cum notum ex Politicis Principiis sit, Magistratui, superiori nimirum, jus esse de bonis subditorum statuendi, quod eo minus dubium est, quo magis illa ipsa Principis circa bona subditorum dispositio, non excedit honestatis limites, sed potius in commodum ipsorum civium vergit. Sicuti itaque condit Leges justas circa alia, prout communi bono expedire judicaverit; Ita etiam statuit pretia rerum, ut æquitati conformia bonoque publico salubria ac convenientia reddantur.

De eo major controversia movetur, à quonam²⁵ Magistratu statui pretium debeat atque determinari, à Summo nimirum Principe, an à Magistratibus quoque inferioris subsellii, aut Civitatibus etiam Munici-

26. palibus? Et quidem ad decifionem hujus rei quod attinet, existimaverim, optime dici posse cum *Ludovic. Molina de Just. & Jur. Tr. 2. Diss. 364. n. 1.* Potestatem hanc in supremo Principum residere potissimum, in reliquis vero Reip. moderatoribus ab eo derivatis ac dependentibus, quantum Legibus, consuetudine, aut peculiari id facultate fuerit concessum. Hoc ipso præsupposito, facile quis omnibus ex hac quæstione oriundis dubiis poterit obviare. Nam Princeps hoc jus habet, quia Princeps est, quia summus est *L. Princeps 31. ff. de Legib.* Habes hoc jus, quia omnis potestas in eum per. *L. Regiam à populo translata est §. 6. Inst. de I. N. G. & C. L. 1. ff. de Constit. Princ. L. Deo Autore*
27. *§. 7. C. de Vet. jur. enucl.* Quanquam in his textibus populum verius dici putaverim instrumentum transferendæ Majestatis, quam causam ipsius, præsertim si hac in re Sacer consulatur Codex, qui nullam homini in hominem potestatem concedi posse, nisi à Deo Ter Optimo Maximo, expresse satis adstruit. *Vid. Rom. c. 13. vers. 1. seqq. 1 Pet. c. 2. v. 13. Job. 19. v. 11. Conf. Sapient. c. 6. v. 4.* Quicquid itaque potestatis exercetur in Republ. Monarchica nimirum, illud omne à Principe, tanquam ab immoto arcessendum fonte est. *Theodor. Reinking. de Regim. Secul. & Ecclesiast. lib. 1. class. 5. cap. 7. n. 7.*
28. Quando ergo in hoc nostro casu emergit quæstio, an huic vel illi Magistratui jus determinandi rerum pretia comperat: videndum ante omnia erit, an ipsi concessum, vel alias diuturniori consuetudine hoc jus

jus sibi comparaverit. Exempla quædam, quibus concessum hoc jus subjungere operæ pretium erit. Præter Præfectum annonæ autem etiam Præfecto Urbi arg. *L. 1. §. Cura carnis 11. ff. de Offic. Præf. Urb.* hoc tribuunt *Dd.* Quod enim in *d. L. 1.* dicitur curam carnis ut justo pretio præbeatur, ad curam Præfecturæ pertinuisse, ad frumenta quoque extendunt, propter *L. 1. C. de Frument. Urb. Constantinop.* quæ ipsa Lex Inscripta est Urso Præfecto Urbi. *Conf. Decian. pr. Crim. lib. 7. c. 22. n. 10.* Godofred. *ad L. 2. Pr. ad ff. ad L. Jul. de Annon. lit. f.* Episcopis etiam concessam hanc esse potestatem, patet ex *c. 1. de Empt. & vendit & L. 1. C. de Episcop. audient.* Ubi Episcopo injungitur providere, ne negotiatores modum mercandi excedant; Ex quo textu colligunt; Episcoporum esse per censuram Ecclesiasticam compellere Mercatores, ut res ad vitam hanc necessarias vendant, quando earum rerum est inopia & caritas. *Vid. Excellentiss. Dn. D. Brunneman. Comment. Cod. ad d. L. 1. Petr. Gregor. Tholosan. lib. 36. Syntagm. c. 30. n. 12. Mart. Cöler. de Aliment. lib. 1. c. 17. n. 35.*

An autem Civitatibus quoque Municipalibus hoc moderandi pretia jus competat, non conveniunt inter se Doctores. Non pauci sunt quibus affirmativa arridet sententia, quod tamen simpliciter non posse procedere ipsi confiteri habent necessum. Contrarii enim sibi vident textum in *L. fin. §. 1. ff. ad L. Jul. de Annon.* ubi jus ordini cujusque civitatis esse grani pretium, quod invehitur, statuere de-

negatur. Varie respondent ad hanc Legem; eam vel accipiendam esse de pretio injusto, uti sentit, *Barthol. ad L. Imperator. ff. ad L. Jul. de Annon.* Vel de grano non venali, quod ejus pretium determinare non possit, quam responsionem ex *Purpurato Consil. 428. n. 34 seq. & Bald. ad L. 1. C. de Episcop. aud. adducit. Andr. Dinner. d. Tract. quest. 3. n. 3.* Sed prior responsio vim facit textui, quæ simpliciter de pretio loquitur. Posterior limitatio vero venit hic in quæstionem; Quærebatur enim ant tempore annonæ à Magistratu possit pretium statui etiam rebus non venalibus; Ergo quod quæsitum fuit, ex textu *d. L. fin.* non posse colligi; testantur ipsi.

- 33 Concludo ergo propter *d. L. fin. §. 1. ff. ad L. Jul. de Annon.* & propter regulam *supr. num. 36.* fundamenti loco præsuppositam; Municipio regulariter jus determinandi pretium non competere, nisi hoc ipsi concessum. Statutum tamen ejusmodi, quod ad uberitatem & levamen annonæ factum ab inferioribus Magistratibus valere putat, *Tiber. Decian. Tract. Crim. lib. 2. 34. num. 35. & lib. 7. cap. 22. n. 18.* Debere tamen ejusmodi statuta esse universalialia, si autem contra singularem personam facta, ea non valere, asserit *idem n. 18.* Et sic statutum, ut quilibet teneatur vendere frumentum tanto pretio valere; Illud vero, quod Titius teneatur vendere frumentum tanto pretio, non valere dicit; quam sententiam *Bartoli* quoque esse in *L. Nemo 9. n. 2. C. de Juda & Calicol. testatur Dinner. d. 34 n. 3.* Princeps itaque solus extra casum concessio-
nis

nis factum hoc jus atque tectum retinebit, ita quidem ut ejusmodi Principis taxationem, si modo intra limites æquitatis permanferit, adeo justam dicat *Ludov. Molina d. Disput. 364. n. 2.* ut quævis transgressio pretii ita taxati sit contra justitiam, utpote latitudinem justæ excedens, ac proinde, ut ita eo excessu venditor supergredi dicatur fratrem suum, contra illud *Pauli 1. Thessal. 4. v. 6.* teneatur id restituere, licet non sit ultra dimidium justæ pretii, quoniam in iis quæ Lege sunt taxata, locum non habet *L. 2. C. de Rescind. vendit*, sed potius pro quocunque excessu datur actio: Et hanc sententiam commune esse dicit *Molina d. n. 2.*

Hodie plerumq; certis personis officium taxandi 35
frumenda demandari solet pro diversitate locorum
ac Provinciarum, quæ taxatio etiam extra casum ne-
cessitatis utilissime quotannis institui potest. Sic in 36
Marchia nostra est *Revers. de Anno 1550.* ubi de certo pre-
tio frumenti & cerevisiæ singulis annis statuendo agi-
tur, adhibitis ad hoc negotium certis personis tam No-
bilibus, quam Civici ordinis, quam tamen Constituti-
onem in observantiam deductam negat. *Schepliz. Consuet. March. P. 4. tit. 4. §. 5. n. 2.* In *n. 3.* tamen sub-
jicit, in Nova Marchia quoad taxationem cerevisiæ
hoc obtinere, daß jeder Zeit zweene der Eltesten und na-
he Angesehenen von Adel mit verschrieben werden / und
soll auch den Bauren weder zu Augst / noch andern Zeiten
das Bier kein mahl höher / dann wie es also taxiret / gegeben
werden.

Ex eadem ratione, ex qua Principi potestatem 37
esse

esse statuendi quævis circa Subditos, ut nimirum caristia evitetur, afferui, hæc quoque potestas pleno fluit alveo; Quod Princeps tempore caristiæ, vel ob metum tantum caristiæ, prohibere subditos possit, ut frumentum extra territorium exportetur. Ipsa enim æquitas suo quodam jure hoc videtur exposcere, ut prius provideatur incolis, apud quos nata frumenta sunt, quam exteris, uti ex *Cassiodor. lib. 1. Epistol. 34. tradit Hugo Grotius de Jur. Bell. & Pac. lib. 2. cap. 2. in not. adn. 19. Conf. æquitatem hujus prohibitionis prolixè declarans Martin Coler. de aliment. lib. 1. cap. 17. n. 8. qui in seq. numm. multas hujus rei ampliaciones & limitationes subnectit.*

38. In Marchia quidem ab hac prohibitionè exportandi frumenta Nobiles & Prælati exempti videntur, per *Revers. de Anno 1534. verb. sonst soll denen von Prälaten/ Herren und Ritterschafft ihreigen Getreidig und Pacht Korn / auch Wein / so viel sie dessen über ihre Nothdurfft haben werden / zu Wasser und zu Lande zu versühren gestattet werden /* quod refert *Schepliz. d. L. P. 4. tit. 5. §. 7. num. 1.* Hoc ipsum tamen perpetuum esse vix crediderim, præsertim cum Edictum Sereniss. & Potentiss. moderni nostri Electoris *Anno 1662. puomulgatum*, quo frumenti exportatio prohibebatur, contrarium docuerit, nec hos ab hac prohibitionè exemerit; Quo ipso Edicto quam bene consultum universæ Marchiæ fuerit, nemo est, qui nesciat. Pejori enim, imo pessimo loco fuisset hodie annona, nisi saluberima hac Constitutione frumenti exportationi obviam

viam itum; ac generali sanctione omnibus indistincte ea interdicta fuisset.

Hinc dicta deprohibita frumenti exportatione pro-⁴⁰cedunt etiam, licet Privilegium alicui concessum sit, quod possit singulis annis certam frumenti quantitatem evehere; Illud Privilegium enim cessabit tempore Caristiae, & propter publicum interesse ac commodum suspendendum. Censetur itaque tale privilegium conditionale esse, & hanc tacitam adjunctam habere limitationem; si annus non sit sterilis, & provisum sit Provinciae, cui ante omnia providere Principis incumbit curae. *Anton. Perez. ad tit. C. ut nem. lic. in coempt. specier. n. 2. Conf. Schepliz. loc. cit. n. 2. & 3. qui citat. Andr. Knichen. de Jur. Territor. c. 4. n. 363. seqq. & Francisc. Pfeil. Consil. 100. n. 9.* Poterit & conferri Menoch *de Arbitr. Jud. quest. lib. 2. cas. 569. n. 8.* qui ibi-⁴¹dem subjungit; ejusmodi crimen, quando nimirum tempore caristiae aliquis frumentum exportat, apud Mediolanenses puniri aliquando poena mortis naturalis, aliquando Banno, aliquando poena triremium, aliquando arbitrarie. Apud Græcos fustigatione punitos esse ejusmodi delinquentes, ex Cicerone probat *Petr. Gregor. Tholosan. Syntagmat. Jur. lib. 36. c. 30. num. 7.*

CAPUT IV.

DE

HIS, QUI DARDANARIATUM NON INCURRUNT.

EX fine omnis dijudicatur actio. Ille si malus sit hæc ^{1.} bona esse non potest; Designat enim qualis res censenda sit, & *Fraternitatis 6. in fin. X. de Frigid. & Maleficiat. Finis*

F

au-

autem ex intentione cognoscitur. Hinc primus in intentione finis, & ultimus in executione, *per L. 1. C. de Exec. rei jud.* Crimen omne, licet atrocissimum primo videatur intuitu, tale esse definit, si intentio ad finem nocendi nimirum animus, desit. Exinde, quo animo quidvis factum sit, ponderandum ante omnia judici est. Non enim crimen omne quale videtur, tale statim pronunciandum.

2. In Dardanariis itaque & Monopolis etiam intentio spectanda. Sæpe aliquid Monopolium esse videtur, quod tamen non est; Sæpe itidem absque crimine committitur Dardanariatus. Finis has quoque diversificat actiones. Sic casus dari possunt, in quibus Monopolia conceduntur, ut tamen hic Monopolicam labem non incurrat. Licet enim quædam iniqua sint, talia tamen esse desinunt, quando publica fiunt autoritate, bono communi id efflagitante.

3. Sic si Respubl. aliqua certis quibusdam ad victum necessariis rebus indigeret, quæ forsitan longius, & non sine summo periculo apportandæ; subditi verò huic oneri hisque ferendis sumptibus impares, tunc, quia utilitas publica id exigit, Monopolii Exercitium alicui concedi posset; taxato tamen atque moderato precio, attentisque circumstantiis omnibus concurrentibus, ne qui eo privilegio usuri sint, plus justo Rempubl. gravent. Et hoc modo inopi succurri, ærarium quoque mirum in modum augeri potest. *Magnific. Dn. D. Brunnemann, Comment. ad. d. l. Un. C. d. Monopol. Perez, in Comment. Cod. d. t. n. 3. Menoch. l. 2. A. 1. Q. cas. 569. num. 27. Ludob. Molina Tract. 2. de Just. & Jur. Disp. 345. n. 3. Ticer. Decian. Tract. Crimin. lib. 7. c. 21. num. 3. & 4.* Nec contra rationem ejusmodi Privilegii concessio

cessio est; Remunerandæ enim eorum molestiæ sunt, qui propter salutem Reipubl. & bona & corpus periculo exponunt præsentissimo. Plura Nonopolii permissi exempla in medium proferri possent, si E. G. concedatur alicui, quod toto die fieri videmus, soli licentia librum aliquem intra decem vel viginti annos, prælo subjiciendi, eumque vendendi ob impensas in illum factas, &c. de quo *Dn. Henric. Hahn, Observat. ad Wesenb. Paratit. tit. de Servis. export. p. m. 1039.* Sed quoniam ejusmodi Monopoliorum enarratio prolixior quodammodo foret, & præter institutum, hac opera in præsens superfedebam; poterit tamen conferri *Abasver. Fritsch, in Comment. ad L. Un. C. de Monopol. c. 10.*

Antequam autem plane hanc de quorundam Monopoliorum justitia materiam faciam missam, Regulam hic quandam Principi in concedendo Monopolii privilegio observandam apponere allubescit; quam tradit *Ludov. Molina de Just. § 1. Tract. 2 Disp. 345. n. 3.* ubi dicit: *Privilegia ejusmodi tunc licere concedere, quando id postulat recta ratio, aut commune bonum, attentis atque expensis circumstantiis omnibus tam ex parte subditorum, quam ex parte Regis, atque illorum quibus conceduntur; Simulque attento, ut subveniendo communi bono quoad fieri possit, non magis graventur quædam Reipubl. partes, quam alia, quando ad omnes aequaliter subvenire illi spectat; Et in præcedentibus dicit: Regem tunc à peccato excusat publica necessitas, in quâ est, & Mercatores privilegium justà de causa illis concessum.* Caute ergo in hoc passu agendum Principi est, ne publicam, quam prætendebat, utilitatem in privatam commutet, quod ipsum exaggerat acriter *Tiber. Decian. de lib. 7. c. 21. n. 5.*

6. Sed ad Dardanarios revertor, inquirendo, annon quidam primo intuitu Dardanariorum Genium induisse videantur, qui tamen si accuratiori oculorum acie perspiciantur, ab iis sint alienissimi. Meminit quorundam *Jacob Cujac. lib. 10. Observat c. 19.* quos ejectos aliquando urbe, revocatos esse commemorat, per Novellam Valentiniani *de Pantapolis ad urbem revocandis*, his verbis: *Græcos negotiatores, quos Pantapolas dicunt, in quibus manifestum est, maximam inesse multitudinem, magnamq; in emendis vendendisq; mercibus diligentiam, ulterius non patimur urbis habitatione secludi, licet eos dissensio, & maxime invidia Tabernariorum, quàm venerabilis Roma utilitas à negotiatione submoverit: Id circo hoc edicto singuli universiq; cognoscant, Pantapolis ad urbem Romam redeundi negotiandiq; licentiam restitutam, ut cura pervigili ubertas populo ministretur.* Sed hos ad Dardanarios vix retulerim ego, cùm facile ex dictis colligere sit, hos annonam non reddidisse cariorum, sed potius eò omni studio annisos fuisse, quo omnis generis merces Romam afferrent, atque ubertatem exterarum rerum populo subministrarent, ut ita ex horum præsentia commodum, ex absentia vero incommodum in Rempubl. redundarit. Quicunque itaque annonam merces coemptas supprimendo, vel suas justo pretio non vendendo, falsasve mensuras constituendo, non reddunt cariorum, illi quoq; Dardanariatus crimē haud incurrunt.
8. Apparet porro exinde, quæ de *Thalete Milesio* ferenda sententia sit, de quo *cap. 1. n. 8.* dicebam, an nimirum ille à Dardanaria labe immunis pronunciandus? Quod verius affirmatur: Noverat enim ille, & prævidebat Astrologiæ beneficio, futuri anni caritiam, itaque ea, qua pollebat, sapientia impellebatur, ad coëmendas oleas, præparandasque officinas olearias ut ita futuræ inopiæ medendæ, aliquod quodammodo posset emplastrum invenire. Quod ali-

vero carius eas postea vendiderit, eo ipso non statim Dardanarius efficitur, cum pretium ejusmodi, quale tempore abundantis annonæ est, tale caritatis quoque tempore esse debere, dictu foret absurdum, Fraudulenta coëemptio, fraudulenta suppressio requiritur. Cujus fraudis cum fuerit expers Milesius, ipsius quoque criminis expers merito censendus. Secus ergo est, si tempore messis aliquis, 9. ubi frumenti abundantia est, tantam fructuum quantitatem coëmeret, ea intentione, ut posset eam suppressione inq̃ tempus annonæ arctioris asservare; Hic enim quia in causa est, quo caristia in Remp. introducatur, Dardanarius quoq̃ est: Emendo enim tantam copiam efficit, ut ita frumenti pretia accrescant, & cives ab ipso carius emere cogantur, de quo in c. 2. quos propterea lethaliter peccare dicit Molina d. Disp. 345. n. 7. ubi in seq. n. 8. ex eodem ratio-
cinio concludit; *Dardanarium aliquem non efficit, licet coëmat* 10. *fructus, licet in tempus penuriæ asservet, licet animum carius vendendi & lucrandi;* Hoc enim si non crederetur, vix quenquam mercatorum à Dardanaria immunem labe inveniremus. Illud tamen ita procedere putat; *Modo justo pretio currendi coëmat & vendat postea justo pretio etiam currenti, neq̃ impedimento singulis de Repub. sit tempore abundantis emere necessaria, aut copia magna frumenti coempta augeatur pretia rerū.* Hæc ille.

Nec Dardanarius ille dicendus, cui à Principe Licen- 11. tia coemendi asservandiq; frumenta in tempus caristiæ conceditur. V. G. Si caritas immineat annonæ maxima etiam illa, quæ de Monopolio dicta paulo ante sunt, hîc locum habebunt: Scilicet posse Principem hanc potestatem concedere quibusdam, ut hi communicato consilio auxilioque, ac sumptibus hanc ad rem necessariis collatis quicquid frumenti, vel alias ad vitam necessarij possint conquirere, coemant, ac in tempus arctioris annonæ

12. affervent. Non autem liberrima his coemendi facultas concedenda, sed restringenda illa, inq; certos redigenda limites, ne in proximi vergat detrimentum. Reliquis enim etiam civibus danda licentia est, emendi, intra certum tamen tempus, quantum sibi suisque familiis ad alimoniam necessarium putaverint: Hoc tempore præterlapso, si quid fructuum superfit vel in provincia propria Principis vel in vicinis exterisque locis ac Regionibus, hi quibus in demandatum muneris est, coemere, atque ita, ne quid deliquii patiatur Respubl. in tempus caristiæ affer-
13. vare possunt. Vix tamen assererem, his ipsis quasi Dardanariis licere sibi pretium asservati frumenti proprio ausu ac libitu constituere, sed potius superioris hoc incumbet curæ atque provisioni, ne pretium istiusmodi justitiæ excedat cancellos. Illa itaque quæ *cap. præced.* de pretii determinatione dicta, hîc quoq; observationem merentur.
14. Aliud exemplum Dardanarii revera non talis exhibet Sacer Codex, Josephi nimirum, de quo *Genes. cap. 41. vers. 19. seq.* Hic enim, si ex primo obtutu ferenda sententia, omnino Dardanariorum pronunciandus esset primicerius. Septem enim annis frumentorum copia abundantissimis, undiqvaque tantam frumenti comparavit quantitatem, ut exæqvaverit arenam maris, & numeris amplius comprehendere ea neq; viverit, uti patet *ex Genes. d. c. 41. v. 49.* Hanc frumenti copiam tanto postea vendidit pretio, ut non tantum universam universæ Ægyptiæ pecuniam, sed etiam pecora, non tantum pecora, sed etiam agros & quid non Pharaoni acquisiverit. *Genes. 47. v. 14. seq.* Omnia tamen Dardanarii requisita hîc non
15. concurrunt; Qvicquid enim Josephus faciebat, id publi-
- ca

ca autoritate faciebat; Non ipse turpis lucri cupidus erat, sed omnia in publicam dirigebat utilitatem. Non impediebat sua coemptione, quo minus & alii emerent, nec gravabat eo ipso annonam aut cariorum reddebat, cum septem illi anni abundantes tantam cuivis suppeditaverint copiam, ut nemini non licuerit ad satietatem usque colligere fructus.

Egregia sunt, quæ hanc in rem pro Josepho defendendo in medium profert *B. Lutherus Tom. VI. Witteberg. German. tit. von Kauffhandlung und Bucher fol. 295.* Es ist dieser Kauff und Handel Joseph kein Monopolien, sondern ein redlicher gemeiner Kauff gewesen / wie er im Lande gewöhnlich war; Denn er wehret niemand zur guten Zeit ein zu kaufen. Es war aber seiner Weißheit von *GOTT* gegeben / daß er des Königs Korn / da es sieben Jahr wohl gerieth / einsammlet / da die andern nichts oder wenig einsammelten; Dann der Text saget nicht / daß er allein habe das Korn eingekauft / sondern habe es eingesamlet in Städten des Königes / haben es die andern nicht gethan / der Schade sey ihre. &c. quod ipsum in subsequentibus *B. Luther. pluribus persequitur*, & inter alia etiam hæc pro Josepho subjicit; Es meldet die Schrift nicht / daß Joseph darumb habe Korn eingesamlet / daß ers so theuer gebe / als er wolle; sondern er habe es gethan / daß Land und Leute nicht verderben: aber der Kauff-Geiz (quod vitium in Dardanariis conspicuum maxime) giebt so theuer er will / und sucht seinen Nutz allein / unangesehen / das Land und Leute verderben. Tantum itaque abest, ut vitio-^{17.} fa sit ejusmodi frumenti coemptio, in salutem publicam publica autoritate facta, ut potius, si omittatur illa, haud exiguum inde Respubl. passura detrimenti sit. Habet fane

sane Ægyptia de quo sibi gratulari potuerit, propter egregium illud & maximo dignum encomio factum Iosephi qui nisi divina quadam inspiratione edoctus de futura illa per septennium caritate fuisset, illique sua, qua pollebat prudentia obviasset, omnibus sane, quotquot in Ægypto degebant, fuisset pereundum. Conferatur hoc de Iosephi facto *Petr. Gregor. Tholosan. Syntagm. Jur. Univers. lib. 36. cap. 30. n. 3. in fin.*

- De eo autem hic loci adhuc restat disquirendum;
18. Si contingat Principem aliquem ex probabilibus causis metuere futuri temporis caritatem; Huic vero levamen quærere desideret, colligendo fructus, eosdemque in tempus Caristiae utilitatis publicae causa asservando, si postea illa, quæ metuebatur, caristia in ubertatem annonae convertatur, propter uberrimos, quos tellus genuerat, fructus & frumentum quod collectum antea, vetustate corrumpatur, quid Principi hoc passu faciendum? Optimum huic rei sublevandæ consilium videntur illi suppeditare, qui Principem posse cogere subditos, in quorum videlicet commodum frumenta illa collecta undique ut singuli, pro magnitudine nimirum rei familiaris, recipiant partem hujus frumenti, & vel aliud fisco inferant, vel proportionato pretio emant, ne Fiscus capiat inde detrimentum. *Conf. L. 1. C. de Condit. in publ. horr. Tiber. Decian. Tractat. Crimin. lib. 7. cap. 22. n. 23. Anton. Perez. Comment. Cod. d. tit. n. 13.*

Quod ipsum tamen ita demum procedere dicendum, nisi culpa eorum, quibus cura domum frumentariorum commissa, corruptum frumentum E. G. Si forte tecta horreorum non fuerit refarta, ita ut pluviae potuerint pe-

petere frumenta; madore enim corrumpuntur facile;
Vel si justo tempore non fuerint versa quod omne tamen
incumbebat illis, ideoque hi ad damnum hoc resarcien-
dum regulariter tenentur. *Anton. Perez. d. l. n. ii. Conf.*
Excell. Dn. Præses Comment. Cod. in L. i. de tit.

CAPUT V.

DE

POENA DARDANARIORUM
JURE CIVILI STATUTA.

Optima ratione Legis virtus in imperando, vetando, 1.
permittendo atq; puniendo consistere dicitur à Jcto
Modestino *in L. legis 7. ff. de LL.* Majestati enim le-
gislatoris ante omnia competit imperare, sed non impe-
rare semper, interdum & vetare, sed nec vitare omnia, in-
terdum & permittere quædam convenit; Permittenda
tamen non quævis, sed & punienda quædam. Pro diver-
tate actionum humanarum, diversa se Legis exerit virtus.
Sed evanesceret facile atque pessum iret omnis, quæ circa 2.
Leges versatur, potestas, nisi poenæ in transgressores con-
dignæ essent statutæ. Circumsepiuntur illis ipsis Leges
ac ita robur suum intactum conservant atque incolume.
Toties inde, Expedire Reipubl. ne delicta maneant im-
punita, in jure nostro inculcatur *L. ita vulneratus 51. §. 2. ff.*
ad L. Aquil. L. 9. §. 5. de Publican. L. Congruit. 13. ff. de Offic. Præ- 3.
sid. L. 14. C. de Poen. Parili ratione & in nostra. *L. Annonam.*
explicatis modis quibus Dardanariatus contrahatur cri-
men, poena subjicitur, his verbis; *Pœna autem in hos*
varie statuitur. Nam plerumq; si negotiantes sint, negotia-
G tione

tione eis tantum interdicitur; interdum & relegari solent. Humiliores in opus publicum dari. Variant hic poenæ pro diversitate tam personarum, quam ipsius delicti, quod omnino suos admittit gradus; Hinc vel negotiationis interdictio, vel ipsa Relegatio dictatur, pro gravitate nimirum ad-

4. missi criminis, æstimanda iudicis arbitrato. Extra ordinarium itaque Dardanariatus crimen est, hinc sub titulum de Extraordinariis Criminibus nostra Lex à Compilatoribus Pandectarum relata.

5. Sunt vero Extraordinaria crimina, quæ pro arbitrio iudicis extra solennem ordinem criminali iudicio singulariter coercentur L. 1. pr. ff. de Extraord. Crimin. L. 2. & L. 3. § 2. ff. de Crimin. Stell. Dn. Struv. Exerc. 48. tb. 72. Wissenb. Vol. 2. Disp. 31. ad ff. tb. 1. Zoef. ad tit. ff. de Extraord. Crim. n. 1.
6. Differunt ab ordinariis Criminibus in eo; quod hæc scilicet extraordinaria non, uti illa, habeant certas poenas, certis Legibus definitas, sed eæ commissæ arbitrio iudicis
7. sint. Decian. Tract. Crim. T. 1. lib. 5. cap. 2. n. 9. Iudex tamen non pro lubitu eas debet irrogare, sed pro personarum & admissi qualitate atque circumstantiis modo durius modo remissius animadvertere potest per. L. Hodie 13. ff. de poen. junct. L. perspiciendum pr. ff. eod. ubi dicitur; quod iudex non severitatis aut clementiæ gloriam affectare, sed perpenso iudicio, prout quæque res expostulat, statuere debeat: Elegantia sunt quæ hac de re habet Bernhard. Zieriz. in præfat. ad Const. Crimin. ubi inter alia ita: *Temperamentum illud justitiæ & misericordiæ, quod ex lumine naturali etiam perspexit Marcianus in L. perspiciendum ff. de poen. non debet esse affectibus obnoxium, non cerebrinum & somniatum, non idiotiticum aut in Gynæceo excogitatum sed jure ac Legibus fundatum ac omnino tale, ut Reipubl. & publico statui nequaquam sit perniciosum*

sum ; ita etiam ne justitia in crudelitatem, nec misericordia in mol-
litiem aut Hypocrisin aliquam degeneret. Conf. Dn. Carpzov.
Pract. Crim. P. 3. quest. 133. n. 4. Wissenb. d. *Disp. 31. th. 2.* Me-
noch. *lib. I. de Arbitr. Jud. Quest. p. 13. n. 15.*

Quod vero dictum est, certa Lege crimini extraor- 8.
dinario pœnam non esse statutam, primo intuitu absur-
dum quodammodo videri alicui posset, cum plerisque fe-
re criminibus, quæ sub *tit. ff. de extraord. Crim.* reperiuntur,
sua quoque adjuncta reperiatur pœna. Sic ei, qui stu-
prum persvasit, perfecto flagitio dictatur pœna capitalis
in L. 1 §. f. ff. de extraord. Crim. Sic quæ partum abegit,
exilio multatur. *L. 4. ff. d. t.* Sic Sacculariis & Directa-
riis certa pœna indicitur *L. 7. ff. d. t.* Imo in ipso nostro
Dardanariatus crimine expressa pœna reperitur. *d. L. 6. §.*
1. d. t. ut exinde male ejusmodi animadversio in talia deli-
cta arbitrio judicis committatur. Sed salva res est ; cum 9.
cuilibet cognitum optime sit, has ipsas Leges quas in ti-
tulo *de Extraord. Crim.* conspiciamus, ut & alias omnes in
ff. tempore Justiniani Imper. non fuisse Leges, sed tan-
tummodo Responsa Prudentum, qui ipsi ob defectum
Legis, varie consulentibus de Crimine responderunt Conf.
Anton. Matthæi de Crim. Prolegom. cap. 4. n. 10. Et quamvis
hæc Responsa ab Imp. Justiniano vim Legum acceperint
quicquid enim in Pandectas relatum est, ita intelligen-
dum est, ac si Justiniani voluntate compositum esset per
Constit. Tanta de Confirmat. Digest. §. 10.

Licebit tamen adhuc judici pro arbitrio pœnam ir- II.
rogare, quia illud ipsum ab Imp. in hisce criminibus ipsi
non est ademptum ; ita tamen, ut, quantum fieri possit,
pœna in Lege proposita observetur, eademq; delinquen-
ti irrogetur ; Nisi forsitan vel circumstantiæ aliud suade-

ant, vel consuetudo loci peculiarem poenam introduxerit *Conf. Wissenb d. th. 2.* Quanquam in posteriori casu arbitrium, plane expiret, cum necessarium illud sit, & non arbitrarium, quod consuetudine est stabilitum, & sic poena consuetudine determinata, censetur à Lege definita, *Menoch. A. I. 2. Lib. 1. quest. 14. n. 5. & seq.*

Sed his, quæ jam jam prolata in medium sunt, quod nimirum Dardanariatus extraordinarium crimen sit, è diametro videtur obstare *tit. ff. ad L. Jul. de Annona*, & præprimis *L. 2. pr. d. t.* ubi ille, qui contra annonam fecerit, societatemve inierit, quo carior annona fiat, dicitur *Lege Julia de Annona teneri.* Jam vero tralatitii juris est, *Legem Juliam de Annona ad publica pertinere crimina per L. 1. ff. de Publ. Judic.* Si vero publicum est crimen, extraordinarium id dicere velle, maximam saperet absurditatem. Respondent hic quidam, quod *Lex Julia tantum referenda sit ad annonam civitatis Romanæ; Extraordinarium autem de annonâ judicium spectare ad annonas aliarum civitatum.* Alii dicunt, quod *Lex Julia puniat gravantes annonam in Urbe non in Provinciis; Extraordinarie vero puniantur in Provinciis: Horum tamen sententias, quæ revera inter se conveniunt, refutat Tiber. Decian. d. Tract. Crim. lib. 7. cap. 22. n. 19.* ubi propriam suam subnectit sententiam, & statuit; *L. Juliam in tribus tantum casibus in Lege expressis locum habere 1. si aliquis annonam fraudaverit. 2. si aliquis Societatem iniverit quo annona carior fiat, & 3. si quis navem nautamve retineat, vel dolo malo faciat, quo magis detineatur d. L. 2. pr. & s. 1. ff. ad L. Jul. de Annon.* Extraordinariam vero in Dardanarios animadversionem etiam tantum locum habere in casibus

fibus expressis per *de L. Annonam* (quos casus *supra cap. 2. n. 7. seq.* demonstravi) ut ita diversitas casuum diversas Leges ac poenas induxerit. Sed hoc passu illæ *L. Juliae* species valde forent limitandæ, cum præsertim prima admodum generalitate laboret, uti notat Godofr. *ad d. L. 2. lit. d.* Tam enim Monopolæ quam Propolæ annonam fraudant, uti ita in Monopolium à Propolio & ambo hæc à Lege Julia ægre amplius distingui posse videantur.

Plausibilior tamen altera Deciani sententia est, quam ¹⁴ *dicto cap. 22. n. 20. § 39.* tradit; ubi novum non esse asserit, quod ordinaria crimina etiam extraordinarie puniantur si forsitan casus eveniat, qui Lege ordinaria non comprehendatur. Sic injuria, quæ ordinarium crimen est, interdum ordinarie punitur *L. 1. §. 1. ff. de Extraord. Crim. junct. L. fin. ff. de injur.* Stuprum publica Lege, Julia nimirum, vindicatur, interim tamen & certo casu extraordinarie coercetur *d. L. 1. §. 2. ff. de Extraord. Crim.* idem in furto *L. fin. ff. de furt. Conf. L. fin. ff. de Publ. Judic.* Eadem ratione Dardanarii merces supprimendo annonam vexantes, extraordinarie puniuntur in *d. L. Annonam.* incurrunt crimen Stellionatus *L. 3. §. fin. ff. de Crimin. Stellionat.* Sed quoniam impræsentianimus tantummodo est, Legem nostram enucleare, ideoq; ejus tantum mihi insistendum vestigiis est, Lege Julia & Stellionatus crimine suo loco relictis.

Distingvuntur autem in nostra Lege personæ delin ¹⁵ quentes, in honestiores & humiliores, & ita pro earum diversitate, diversæ quoque ipsis poenæ irrogantur, quod frequentius in jure nostro observare est. Vid. *L. Capitalium 28. §. fin. ff. de poen. L. 10. pr. L. 16. §. 3. §. L. 38. §. 3. ff. eod. L. §. 1. fin.*

- 16 *§ L. pen. ff. ad L. Cornel de Sicar. § simil.* Prima itaque pœna, quæ Dardanariis & quidem honestioribus (nisi forsitan Dardanarius honestus *σιδεροξύλω* æquipolleat) dictatur, est NEGOTIATIONIS INTERDICTIONIO, si vi-
- 17 delictet Negotiatores sint. Levior hæc tanto crimine pœna videtur, sed revera talis non est, præsertim si Negotiatoribus haud infimi subsellii imponatur; Eo ipso enim rivuli, per quos aliorum substantias in proprium stagnum derivare satagebant, ipsis obstruuntur, atque ita modus acquirendi tam ea quæ ad victum, quam quæ ad amictum & luxum necessaria, ipsis adimitur, ut hac ratione pessimo loco res eorum esse incipiant.
- 18 Quod vero etiam Negotiationis interdictio pœnis annumeretur, expressus textus est in *L. Moris 9. §. 9. & 10. ff. de pœn. junct. L. 1. §. 13. de Offic. Præf. Urbis*. Ubi tamen differentia constituenda inter has duas pœnas; quando scilicet aliquis prohibetur emere; Vel quando ipsi negotiatio vel commercium interdicitur; Illud minus est, hoc majus. Qui enim emere prohibetur, vendere aut alienare non prohibetur: Secus in negotiatione interdicta, ubi nec
- 19 venditio permessa. Videndum tamen, annon illi, cui interdicta negotiatio, rem suam oppignorare concessum sit? Est textus in *L. 24. ff. de Pignorib.* ubi dicitur: *In quorum finibus emere quis prohibetur, pignus accipere non prohibetur*. Ex hoc textu colligi posse videtur affirmativa quæstionis dictæ
- 20 decisio: Responderi tamen ex præcedentibus ad hanc ipsam Legem facile potest, ubi in generaliore significato Negotiationis interdictionem accipiendam dixi; in strictiori vero Emptionis prohibitionē. Qui negotiatur emit etiam. Qui emit, non statim negotiatur, sed & venditio

accedat necessum est. Ergo *d. L. 24.* quia de Emptione interdicta tantum loquitur, vix ad negotiationem poterit extendi.

Probabilior itaque ac verior negativa videtur, quod 21
nimirum negotiari prohibitus, & pignori dare posse prohibitus intelligatur, ex hac ratione, qui pignoris datio sub alienatione vel negotiatione latet; quicquid itaq; degenerate affirmatur, de specie quoque affirmari necessum est, Godofred. *ad d. L. 24. ff. de Pignorib. lit. P.* Probari idem potest ex *L. fin. C. de reb. alien. non alienand.* ubi dicitur; *Quod-
qvi alienare prohibitus, nec usumfructum dare, nec pignus vel Hypo-
thecam constituere possit.* Ratio est; quia quicquid prohibitum est in termino prohibitum etiam est in via: Hinc prohibita alienatione, prohibitus omnis censetur actus, quo res illa à nobis ad alium transire possit. *Anton Perez in d. t. Cod. de Reb. alien. n. 7.* Gœddeus *ad L. Alienationis 28. ff. d. V. S.* Quæ ergo hic de alienatione prohibita dicta sunt, ob identitatem rationis ad negotiationem recte extendi posse putaverim, præsertim cum illa sub hac contineatur, ut prohibita altera, altera vix permessa possit esse; Et quia pari ambulant passu, eademque earum natura, idem quoque de iis ferendum judicium per *text. in c. inter corporalia 2. X. de Translat. Episcop.* Quoniam autem pœnalia non sunt exten- 22
denda, sed potius benignior in illis interpretatio facienda per *L. 42. ff. de Pœn. § cap. 49. de R. I. in 6.* ideoque instri-
ctiori sensu vocabulum alienationis, pro sola nimirum translatione Domini hic *Dd.* accipiunt, ut per consequens pignoris datio prohibita non censeatur. *Excell. Dn. Præses Comment. Cod. ad d. 1 fin. de Reb. alien. non alienand.*

Altera poena, quæ Dardanariis in nostra *L.* dictatur 23
est RELEGATIO German. die Landes-Verweisung/
quando

quando quis exire fines patriæ jubetur; sive uti ab Ul-
 piano in L. 14 ff. de interd. & relegat. describitur: *Relegatus*
est is, cui Provinciâ vel Româ, vel continentibus ejus perpetuo vel
ad tempus interdicitur. Duplex inde relegatio resultat,
 Temporalis alia, alia perpetua. Hæc ad vitam ipsius re-
 legati durat; Illam vero ultra decennium extendi non
 posse putat Dn. Carpzov. *Pract. Crim. part. 3. quest. 130. n. 15.*
 24 Differt hæc ipsa relegatio à deportatione; Deportatus
 enim civitatem amittit, & per consequens nec testamen-
 tum facere potest per L. 8. §. 2. ff. qui testam. fac. poss. Rele-
 gatus vero sive ad tempus sive in perpetuum Civitatem &
 jus testandi retinet d. L. 3. §. 3. ff. d. t. L. 4 ff. de interd. & re-
 leg. 1, 7. §. ff. eod. Deportati bona Fisco vindicantur per
 L. 8. C. de poen. L. 14. §. 1. ff. de interd. & releg. Relega-
 tus vero omnia sua bona regulariter retinet d. L. 8 & d. L.
 14. interdum tamen etiam pars bonorum ipsis adimi
 solet ut in L. 38. §. qui abortionis 5. & §. 8. de poen. L. 1. §. 3. ff. L. Fal-
 cid. Vid. Dn. Richter, ad Auth. Bona damnatorum C. de bon. pro-
 script. n. 6. & 7. Conf. Borcholt. Comment. ad pr. Inst. quib. mod.
 jus patr. pot. solv. Heigius in Comment. ad. Inst. d. t. §. 1. n. 17. &
 18. Zœf. Comm. ad t. ff. de interd. & releg. n. 2. seq. W esenb, Pa-
 ratit. d. t. n. 4. ibiq. Bachov. in not.

25. An autem relegatio infamiam relegato inurat, non
 incommode hic quæritur? Quod ipsum tamen nec affir-
 mandum simpliciter, nec negandum, sed potius hic in-
 spicienda causa est, propter quam quis relegatus hæc
 qualis est, talis etiam censenda relegatio per L. *Ictus fustium*
 22. ff. quod met. caus. junct. L. infamem. 7. ff. de Publ. jud. Exi-
 stimationem tamen semper Relegatio minuit per L. co-
 gnitionum 5. §. 2. ff. de Extraord. cognit. L. Capitalium 28 §. 1. ff.
 de poen.

de poen. Confer. Dn. Carpzov. Pract. Crim. P. 3. quæst. 135. n. 50. seq.

Controvertitur etiam in hac materia; An à civitate²⁶, vel loco Regni alicujus relegatus, ita censeatur relegatus, ut nullibi in illa Provincia sive Regno commorari possit? Ubi tamen de eo, qui Provinciæ præest, sive Rex sive Princeps sit non quæritur: Nam quia tota provincia Principi subjecta est, ipsius quoque potestas eo usque se extendit, ut relegatum à quovis loco possit exterminare, Sed de eo potissimum quæstio; quando quis à municipio relegatus, an in vicina urbe commorari possit? quod verius affirmatur per L. 7. §. 10. ff. de interd. & Releg. ubi Ulpianus dicit: *Interdicere quis aliquem illa Provincia potest, quam regit, alià non potest.* Et hoc ipsum propterea, quia si extra territorium jus dicere conaretur Municipium, ipsi sicut & cuilibet alii etiam Principi, impune non pateretur. per L. fin. ff. de Jurisdic. Quælibet enim Civitas peculiari gaudens Jurisdictione, ejusdem quoque agnoscit limites, ut per consequens Magistratus urbis ultra loca suæ Jurisdictioni subjecta, relegare delinquentem non possit, nec impedire quo minus Relegatus in vicina urbe commoretur. Conf. Dn. Carpzov. Pr. Cr. P. 3. q. 130. n. 24. seq. Schepliz. ad Consuet. March. P. 4. t. 7. §. 1. n. 5. Wesenb. Paratit. l. ff. de interd. & releg. num. 2. Considerandum²⁷, tamen hac in quæstione accuratius est, annon speciali & proprio nomine Civitas aliqua relegandi jus exerceat, an vero nomine Principis, ut dicta priori tantummodo casu procedant, fecus in posteriori. Sic etiam annon consuetudine loci introductum aliud, attendendum omnino est. Uti in Saxonia, ubi si quis à Præfectura alicujus Principis relegatus, tota Provincia censetur extermi-

natus, *Vid. Dn. Carpzov. d. l. n. 26.* Hic autem in Marchia
 soli SERENISSIMO hanc potestatem relegandi ex uni-
 28. versa Marchia adscribit Schepliz. *d. l.* Quod ipsum con-
 veniens est Recessui Provinciali de Anno 1653. §. 22. Ubi
 talis relegatio semper consensui Serenissimi Executioni
 mandanda.

29. Ultima pœna, quæ in *d. l. 6.* Dardanariis dictatur
 & quidem humilioribus, est DAMNATIO IN OPUS
 PUBLICUM. Hæc autem pœna non plane eadem est,
 cum damnatione in metallum aut in opus metalli, sed da-
 tur inter eas differentia in quantitate. Gravior enim
 30. alterâ altera est. Damnatio in metallum gravissima est,
 ea ipsa enim libertas adimebatur per *L. 8. §. 4. ff. de pœn. ser-*
vus pœnæ quis efficiebatur per L. 17. pr. ff. de pœn. L. 36. ff.
eod. L. 3. pr. ff. de his quæ pro non script. hab. verberibus servili-
bus coercebatur L. 12 ff. de jur. Fisc. & durissimis vinculis
 31. *constringebatur d. L. 8. §. 6. ff. de Pœn.* Damnatio autem
 in opus metalli levior quodammodo est; Libertas qui-
 dem ipsis etiam adimitur, per *d. L. 8. §. 4.* Levioribus ta-
 men vinculis constringuntur & si ex opere metalli fugi-
 ant, demum in metallum damnantur *d. L. 8. §. 6. ff. de pœn.*
 ex quo facile liquet leviolem hanc esse, nam quando refu-
 ga fit damnatus, semper pœna exasperatur, per *L. 4. ff. de*
pœn. L. Capitalium 28. §. 13. 14. ff. eod. Conf. Anton. Matthæi ad
 32. *lit. 48. ff. tit. 18. n. 4.* Lævissima pœna, respectu nimirum
 præcedentium, videtur Damnatio in opus publicum, ut
 propterea minimis delictis illam inferri ex *Paulo 5. Sentent.*
17 §. 2. notet Godofred. *ad d. L. 8. §. 7. lit. n.* Quod autem
 hæc levior præcedentibus pœnis sit, patet ex eo, quod illæ
 regulariter in perpetuum infligantur per *L. 28. §. 6. ff. de*
pœn.

pæn. Hæc vero regulariter ad tempus per L. 8. §. 7. ff. d. t. Conf. Cujac. lib. 6. Observ. 25. Et hæc sicut illæ libertatem non adimat. L. 28. §. 6. ff. eod. L. 5. §. 2. ff. de Extraord. Cognition. Et si aliquis ex opere publico redeat, demum in opus metalli damnatur per d. L. 8. §. 7. ff. de pæn. Vid. Bachov. ad Treutl. Vol. 2. Disp. 31. th. 6. lit. D.

Hodie poena metalli non adeo frequentatur; Con-33. demnatio vero in opus publicum in viridi observantia est Dn. Carpzov, Pr. Cr. P. 3. qu. 129. n. 8. & n. 41. seq. Sic hic in Marchia & alibi videmus, quod condemnentur ad opus publicum in exstructione fortalitorum, ubi etiam vinculis constringi solent, sie werden zum Festungs-Bau an die Karren geschmiedet/ & fustigatio solet plerumque hîc loci in opus publicum commutari. In Saxonia, & præsertim Dresdæ observavi, eos ad præparandos lapides in lapidicinas condemnari, sie werden auff den Bau gebracht / und müsse Steine schneiden / quæ tamen poena plerumque ad tempus, raro nec nisi in gravissimis delictis in perpetuum solet dictari.

Hæ poenæ sunt, quibus Dardanarios olim affectos34 testis in nostra Lege est Ulpianus; Levior illa videtur, quæ Lege publica, Julia nimirum, ipsis irrogabatur, quæ 20. aureorum est, per L. 2. §. fin. ff. ad L. Jul. de annon. quæ tamen ad hunc locum directe non pertinet: Odiosum autem admodum hoc hominum genus erat, ut propterea quoque variis variarum Legum poenis ipsorum nequitia rectissime fuerit coercita. Hinc in odium eorum singularitas notabilis circa accusationem fuit admissa. In crimine enim fraudatæ annonæ accusare potest mulier per L. 13. ff. de Accus. & inscript, l. ult. §. ult. ff. ad L. Jul. de Annon. Licet

alias accusatricis vices mulier regulariter subire nequiverit; L. 1. § L. 8. ff. de Accusat. Sic nec infamis regulariter accusare potest L. 4. § L. 8. ff. de Accusat. in nostro tamen crimine ad accusandum admittitur L. 13. ff. d. t. sic admittuntur milites d. L. 13. quibus alias impedimento Sacramentum est L. 8. ff. de Accusat. Servi quoque licet alias de jure Civili pro nullis habeantur. L. 32. ff. de R. I. L. 3. in f. ff. de capit. minut. tamen eo annonæ extensus favor est, ut in hoc crimine etiam contra proprios admittantur Dominos L. 13 ff. de Accus. L. 1 ff. ad L. Jul. de Annon. L. 53. ff. de Judic. Quæ omnia adhuc hodie in usu esse patet ex Reformat. Polit. de Anno 1577. tit. 18. §. und nach dem Vermög. &c.

CAPUT VI.

DE

P O E N A P R O P O L A R U M E X J U R E N O V I S S I M O.

PRincipem omnem Νομοφύλακα esse debere, ipsa recta ratio necessitate suffulta efflagitat. Revocandæ itaque in usum Leges Prædecessorum sunt, si publica exinde res sperare possit utilitatem; Imo augendæ interdum hæc si subsit ac exasperandæ. In nostra Romano Germanica Republ. Comitia hac de re agendi suppeditant occasionem. Adsumptis enim in partem sollicitudinis imperii statibus, optime cognovit Imperator, quod cum eorum consilio fuerit ordinatum, id ad beatitudinem Imperii Romani, & ad Imperatoriæ Majestatis gloriam, reduntaturum uti ipsi Impp. Theodos. & Valent. testantur in L. in Human. 8. C. de LL. Theodor. Reinking. de Regim. Secul. & Eccl. lib. 1. Class. 5. cap. 8, n. 2. Videndum itaq; in præsentī est, quæ ob publicam

cam utilitatem in tam nefandum Propolii crimen jure Comitiorum statuta pœna sit. Parum enim juris notitia cuiquam proficiet, nisi & an jura illa usu atq; observantia frequententur, cognitum ipsi infimul sit. Diserte autem de hoc crimine Propolii pariter ac Monopolii (quæ ipsa tamen jure Recessuum imperii quodammodo confunduntur) agitur in *Reformat. Polit.* publicata in Comitibus Augustanis à Carolo V. *Anno 1548. tit. Die Monopolia und schädliche Vorkauffe belangend.* Et in *Ordin. Polit.* Francofurti publicata à Rudolpho II. Imp. *Anno 1577. tit. 18.* in quibus locis Dardanariorum genius ac innata indoles optime describitur. Operæ autem pretium me facturum arbitror, si ex dictis locis verba, pœnalem sanctionem exprimentia, hic apposuerō; Et quidem in §. *Hierauff haben wir/* dicitur: *Wollen hiermit ernstlich / daß solche Handthierung Auf- und Vorkauff hinführo verbothen und abseyn/ und die hinführo niemand weder durch sich selbst / noch andere treiben oder üben soll; Welche aber hinfwieder solches thun würden/ dero Haab und Güther confiscirt, und der Oberkeit jegliches Ortes/ so peinliche Straffe des Endes hat / verfallen seyn.* Et hæc pœna confiscationis bonorum postea reperitur, in §. und wo die ubi & alia pœna, Relegatio nimirum, priori additur, verbis: *Und wo die (Ordnung) durch einigen/ wer der wäre/ übertreten/ derselbe soll durch die Oberkeit/ da solch Verbrechen geschehen/ Inhalt dieser Ordnung/ bey Verliehrung seiner Haab und Güther/ und Verweisung des Landes/ unnachlässig gestraffet werden.* Patet itaq; exinde duplicem adhuc hodie pœnam in usu esse quæ propolis dictari possit Confiscatio bonorum & Relegatio. De posteriori pœna actum præcedenti capite est; De priori au-

tem confiscatione nimirum bonorum hic quædam erunt subjungenda.

3. Est autem Confiscatio bonorum, quando bona alicujus propter delictum commissum, post condemnationem in Fiscum rediguntur, *arg. l. i ff. de bon. damnat. l. 3. ff. de bon. eor. qui ant. sent. Calvin. Lex Jurid. sub voce Confiscare.* Sive latius: *Confiscatio est actus, quo bona in Fiscum rediguntur, uti describit Dn. Richter, ad Auth. incestas C. de incest. nupt.* Fiscus autem in genere nihil aliud est, quàm *arca communis Reip. constans pecunia publica ex multis, emolumentis successuum, bonis vacantibus & aliis &c. describente Dn. Hahn, Observat. ad Wesenbec. tit. de Jur. Fisc. n. 2.* Inter Fiscum & Patrimonium Principis distinguunt communiter; quod ille sit Principis, quâ Principis; Hoc Principis, quâ privati: *Dn. Hahn, ad Wesenbec. tit. de Offic. Procur. Cesar. Inter Fiscum etiam & ærarium faciunt diversitatem. Wesenb. Paratitl. de Jure Fisc. n. 1. & ibi Dn. Hahn. in observat. Wissenb. Vol. 2. Exerc. 39. thes. 1. & seq. Zoef. ad ff. tit. de Jur. Fisc. n. 2.* Sed hæc distinctio non observatur, cum sæpe pro iisdem ponantur, atque tam à Jctis quàm Dd. confundantur *Wesenb. d. l. n. 2. Wissenb. d. th. 2.*
5. Confiscationis autem olim frequentior usus fuit, quod plurimi in jure nostro textus luculenter satis demonstrant, quos allegat *Dn. Richt. ad Auth. Navigia C. de Furt n. 29.* idemque de jure Canonico observatum fuisse, quod bona graviter delinquentium ad Fiscum Ecclesiæ delata fuerint per *cap. 10. X. de Heret. probat. Idem ad Auth. incestas C. de incest. & inutil. nupt. num. 13. Jodocus Damhouder. in Prax. rer. Criminal. c. 66. ex Chassanoæ ad Consuetud. Burgund sub Rubric. des Confiscations. §. 1. 2. & 3. sexaginta septem*

ptem enumerat casus, in quibus de Jure Civili locum habeat confiscatio. Nec absurdus adeo hic Fiscum ditandi modus, cum ex ejus abundantia non tantum in universam Remp. sed & in singulos cives utilitas possit redundare. Subfuit & alia confiscationis ratio; ut scilicet illos, quos vitæ & existimationis periculum in officio continere non poterat, amissionis bonorum metus terreret, quod eleganter deducit Perez, *ad tit Cod de bon damn. n. 21.*

Quid hodie juris sit, An Confiscatio bonorum plane sublata hic videtur quæstionis esse? In diversas à Dd. itum partes est. Concedunt eam alii, alii nisi in crimine Majestatis, non. *Conf Regner. Sixtinus de Regalib. lib. 2. cap. 12. num. 93.* qui ibidem Authores citat acervatim, afferentes, hodie, nisi in crimine Majestatis, per totum mundum abrogatam esse Confiscationem. Dissentiendi causam atque ansam potissimum dedit *Novell. 134. c. fin.* & inde ab Irnerio desumpta *Auth. Bona damnatorum C. de bon. prosript.* de cujus Novellæ vero ac sano intellectu non constare asserit Bocer. *Tr. de Crim. Majest. c. 1. n. 115.* Verba autem *d. c. fin. Novell. 134.* hæc sunt: *Sancimus eos, qui in criminibus accusantur, in quibus Leges mortem aut proscriptionem definiunt, si con vincantur aut condemnentur, eorum substantias non fieri lucrum Judicibus, aut eorum officiis, sed neque secundum veteres Leges Fisco eas applicari &c.* Hisce verbis in fine subjungitur Exceptio; quod nimirum in condemnato ob crimen Majestatis læsæ, veteres Leges debeant observari, de quo *L. quisquis §. C. ad L. Jul. Majestat.* Ex his colligunt. Exceptionem firmare Regulam in casibus non exceptis, per alleg. à Zoef. *Comment. ad ff. tit. de Testam. n. 20.* ut per consequens omnes illæ, quæcunque *Novell. 134.* antecessere Leges,

ges, videantur abrogatæ, & sic etiam Nov. 12. cum *Auth. incestas C. de incest. & inutil. nupt.*

10. Verum restringuntur hæc ipsa, quæ modo ex Nov. 134. allegavi verba, ut per Leges veteres tantum Pandectarum & Codicis textus intelligantur, non autem Novellarum. Restrictionis hujus rationes redduntur variæ, quæ tamen
11. non omnes suo suffultæ robore Rittershus. *ad Nov. P. 13. cap. 4 n. 5.* asserit. Nov. 134. illis tantum textibus derogare, ubi pœna confiscationis expresse non est statuta. Sed ille propter generalitatem textus, & exceptionem Criminis Majestatis, cui tamen in specie bonorum confiscatio dictata antea, recte refutatur ab Ampliss. Dn. Præfide *Comment. Cod. ad Auth. Bona damnatorum de bon proscript. & à Dn. Carpzov Pr. Crim. P. 35. Q. 135. n. 29.* Aliter Dn. Richt. *ad Auth. Navigia n. 31. C. d. Furt.* qui videtur distinctionem insinuare velle inter damnatos ad ultimum supplicium; Et illos qui ultimo supplicio non adficiuntur E. G. qui Banno imperiali feriuntur. Illo casu sublatam esse confiscationem; Hoc non, Cujus sententiæ etiam est Dn. Hahn. *ad Wesenb. tit. de bon. damnat. n. 6. verb. Excepto Læsa Majestatis in fin. ubi c. ult. d. Nov. 134.* tantum de capitalibus loqui asserit. Quæ quidem distinctio sua luce radiat, an tamen illa in *d. Nov. 134.* fundata, equidem dubitaverim, præsertim cum clara verba sint *d. c. fin.* quando dicitur: *qui in criminibus accusantur, in quibus Leges mortem aut præscriptionem definiunt, ibi sane disjunctia aut sat indicivi præbet, d. Nov. 134.* de capitalibus & non capitalibus esse intelligendam.
12. Plausibilior autem sequens, pro probanda restrictione *de Nov. 134.* videtur sententia; quod verosimile non sit; Imp. Justinianum generali hac sanctione, voluisse, ergo

Ergo de veteribus Legibus potius id venit intelligendum, quæ bonorum publicationem in multis ac variis criminibus inducebant. Imo etiam tralatitium in jure est; posteriores Leges generales, prioribus specialibus non semper derogare, per L. non est novum 25. ff. d. l. Vid. Matth. Stephani Comment. ad Novell. 134. n. 22. & ad Nov. 12. n. 38. Conf. Dn. Hahn ad V Vesenb. loc. cit. Dn. Richt. ad Auth. incest. C. de incest. & inutil. nupt. Cujac. ad d. Nov. 12. & 134. Et hanc sententiam, quod nimirum d. Nov. 12. per d. Nov. 134. non sit derogatum, communem esse asserit Stephani ad d. Nov. 134. n. 22.

Disputantur hæc ita de Jure Novellarum; Quid Jure Novissimo, Carolino videlicet, obtineat, videndum insuper est. Agitur autem hac de re in *Constit. Crim. Artic. 218. verb.* So ein Ubelthäter ausserhalb des Lasters / unserer beleidigten Majestät / oder sonst in andern Fällen / so der Ubelthäter Leib und Gut nicht verwürdet vom Leben zum Tode gestraft / Weib und Kinder an den Bettelstab / und das Gut dem Herrn zugewiesen werden / &c. quibus deinde subjicitur ipsa Confiscationis abrogatio. Patet autem ex hoc articulo, dari omnino casus quosdam præter Crimen Majestatis læsæ, in quibus Confiscatio bonorum adhuc hodie obtineat; Expressa enim hujus articuli verba sunt; Oder sonst in andern Fällen. Nec ratio aliqua prægnans adest, quæ quempiam quo minus communem hujus articuli lectionem, haud extirpata voce: Oder retineat, movere possit; quam tamen voculam omittit Dn. Carpz. 16 *Pr. Cr. p. 3. q. 135. n. 30.* & adulterinam vocat Dn. Richt. ad Auth. Navigia C. de Furt. n. 32.

Hac itaque ratione ductus Dn. Carpz. d. l. n. 27. quæstionem supra propositam; an confiscatio bonorum hodie obtineat? ita decidit, 17 *Mihi verissima videtur illa assertio, præter delictū scilicet læsæ Majestatis, quo etiā per duellionem comprehendo, nullum hodie dari casum, ubi in imperio Romano-Germanico Confiscatio, quæ proprietatis est (ab hac enim casus bonorum vacantium excluditur) locum habeat. Hoc ipsum suum assertum deinde num. 28. probat ex generalitate. Auth. Bona damnatorum & num. 30. ex de artic. 28 Const. Cr. Sed hoc ipsum simpliciter procedere posse vix dixerim: Posito enim interim tamen non concessio, d. Nov. 134. abrogare præter omnes Leges anteriores, etiam ipsas Novellas antedecedaneas; casus tamen adhuc dari possunt, in quibus Confiscatio bonorū dictatur. Adduco*

primo loco *Auth. Gazaros. C. de Heret. & Marich.* ubi Hæreticorum bona confiscantur, ut propterea filii ad eorum successionem adspirare non possint. Deinde adduco *Auth. Navigia C. de Furt.* ubi in eos pœna confiscationis bonorum statuitur, qui bona naufragorum occupant. Hæ duæ Constitutiones non possunt dici abrogatæ per *Auth. Bona damnatorum* cum illæ hac longæ posteriores sint. Hæc Justiniani est? Illæ Friderici Imperatoris, quem Secundum putat *Dn. Richt. ad Auth. Navigia de Furt. n. 31.* Eadem ratione ad *d. Artic. 218. C. C.* respondere possem, adducendo ex Jure Recessuum noviori textus, in quibus Confiscatio bonorum obtineat. Sed limitat postea ipse *Dn. Carpzov. n. 31.* assertum suum, generalibus ab initio quodammodo prolatum, & in damnatis ad ultimum supplicium bonorum Confiscationem excepto Crimine Majestatis, tantummodo cessare dicit, quod patet etiam ex *n. 33. d. q. 135.*

20. Et hac in parte *Dn. Carpzovii* Sententiam arripio, facta tali datæ quæstionis decisione: Confiscatio bonorum hodie in damnatis ad ultimum supplicium, solo crimine Majestatis excepto, cessat, si cognati adsint; in aliis vero causis ubi capitale non est supplicium, si hæc pœna Confiscationis sit expressa, adhuc hodie obtinet. Hæc decisio, licet ex *d. Nov 134.* non possit probari, fundari tamen videtur in *d. Artic. 218. C. C.* verb. *Oder sonst in andern Fällen/so der Ubelthäter Leib und Guth nicht verwürctet* / per quæ verba intelligo delicta non capitalia, quod illa hic simul cum crimine Majestatis sint excepta, ita ut confiscatio obtinere in illis debeat, si nimirum alias eam irrogari fuerit Lege cautum; Secus vero in capitalibus, quæ indignantur per verba: *vom Leben zum Tode gestrafft werden* / quod in illis tantummodo abrogata confiscatio; Sufficientissime enim pœna exæquasse delictum videtur, si morte huic satisfactum, ut ita bonorum publicatio facilius possit remitti, quod tamen in Majestatis crimine ratione gaudet singulari, Vid. *Regner. Sixtin. de Regal. lib. 2. c. 2. n. 95.* quanquam hic verba *d. Artic. 218.* paulo aliter explicet. *Dn. Richt. ad Auth. Navigia. C. de Furt. n. 32.* *Dn. Hahn. ad VVesenb. l. cit.*

Hisce jam fundamenti loco præsuppositis, liquet fa-²²
 cillime, quid dicendum de Dardanariorum poena sit,
 quæ jure Recessuum statuta, ubi in dictis locis, scilicet
Ordin. Pol. de Anno 1548. & Reform. Polit. de Anno 1577. etiam
 Dardanariis dictatur poena Confiscationis bonorum,
verb. dero Haab und Güter confiscaret. Ex quo textu ex-
 presse patet, Confiscationem (quia nimirum in crimine
 non capitali expressa) adhuc hodie obtinere. Poena
 enim hæc ab ipso Carolo V. dictata, qui tamen etiam
 Autor est *Constit. Criminalis*, ut ita ipse D. Imp. Caro-
 lus V. testis omni exceptione major sit, non omnem
 cessare in Imperio Confiscationem. Repetita eadem
 poena est à Rudolpho II. Imp. *Reform. Polit. de Anno 1577.*
 ut minus dubii subfit, eam poenam optimo jure Propo-
 lis ac Monopolis etiam hodie posse infligi.

Quando autem Propolæ bona confiscanda, non illa²³
 tantum, quæ acquisivit ac corrasit undique injusta sua
 ac Legibus omnibus damnata nundinatione, sed & reli-
 qua bona, quæ aliunde Propola habuit, cōfiscanda, quod
 ex verbis *dero Haab uñ Güter* facile liquet, quæ genera-
 liores sunt, quam ut de bonis illicito quæstu quæsitis tan-
 tummodo possint intelligi. Et quia bona non intelligun-
 tur, nisi deducto ære alieno per *L. 39. §. 1. ff. de V. S.* ideoque²⁴
 hoc ipsū hic loci quoque obtinet, præsertim si Credito-
 ribus anterior Hypotheca præfisco fuerit constituta *Dn.*
Carpz. d. 2. 135. n. 42. Conf. Regner. Sixtin. de Regal. lib. 2. c. 12.
n. 38. qui ibidē, ut & in multis *nn. seq.* fuisse explicat, quæ-
 nam bona in Confiscationem veniant, ut & Perez *Comm.*
Cod. tit. de Bon. proscript. n. 4. Additur porro in *d. Reform. Polit.*
 cui applicanda veniant bona illa Propolæ per Confisca-²⁵

- tionem adempta; dedicitur que ibidem quod Magistratui, merum imperium seu criminalem Jurisdictionem habenti, so *peinliche Straffe des Endes* hat sint applicanda *Conf. Sixtin. de Regal. d. c. 12 n. 4.* Si autem bona ipsius sub
- 26 diversorum forte Judicium territorio sita, (sint tamen sub eodem Principe necessum est,) tunc inter mobilia & immobilia facienda distinctio est, ita ut illa cedant judici Domicilii; Immobilia vero judici loci, ubi sita sunt: quanquam illud ipsum ex cujusq; loci usu ac observantia melius possit determinari. *wissenb. Vol. 2 Diss 37. th. 26.*
- 27 Jungitur autem in *t. Reform. Polit. t. 18.* Confiscationi bonorum etiam Relegatio, *verb. Er soll bey Verliehrung seiner Haab und Güter / und Verweisung des Landes unnachlässig gestraffet werden.* Quæ ipsa tamen pœna pro delicti circumstantiis temperari debet, ita ut nec semper confiscatio, nec Relegatio semper, multo minus
- 28 perpetua dictetur. Placet quidem non paucis hæc sententia; quando relegationi nullum est adjectum tempus, eam intelligi debere decennalem per *L. 22. ff. de Pœn.* Procedet tamen id ipsum ita, nisi ex circumstantia criminis appareat, eam debere esse perpetuam, quod patet ex *L. 10. C. de Pœn.* Tutius ergo in nostro etiam crimine Proposii determinatio temporis judicis committitur arbitrio, qui pro admissi gravitate, quod temporis spatium relegationi dandum, facile videbit.
- 29 Modum accusandi quod attinet, confirmatur hic ille, qui etiam Pandectarum Jure observabatur; Admittuntur enim per *d. Reform. Polit.* personæ inhabiles, de quo *cap. preced. in fin.* Præterea etiam portio bonorum, quarta nimirum, delinquentis, adjudicatur ipsi accusatori, *uñ nach dem Vermögen.* Et quod mirandum, si accusator

fator ipse hujus criminis reus sit, quia tamen alterius manifestavit nequitiam, ipse delicti consequitur veniam, partem tamen bonorum accusati haud accipit, per §. und ob ein solcher. Simile exemplum in Jure Civili reperitur in *L. Un. §. 2. ff. ad. L. Jul. amb.* Ubi si quis condemnatus ob crimen ambitus ac ea propter infamatus arg. *L. 7. ff. de Publ. Jud.* potest ille famam recipere, si alium ejusdem criminis reum convicerit. Aliud exemplum in *L. 13. ff. de Custod. & exhibit. reor.*

Ultimo loco etiam pœna Propolii capitalis esse potest, pro circumstantia scilicet delicti, si nimirum diu & ingenti cum civitatis periculo flagellata sit annona, ut propter Caristiam hominibus quibusdam ære destitutis fuerit pereundum. per *Constit. Crim. Artic. 113. Wissenb. P. 2. Disp. 36. th. 15. Anthon Matthæi ad Lib. 48. tit. 9. c. 2. n. 2.* de qua pœna *infra cap. fin.* pluribus differendi se exhibebit occasio.

Hæ ergo pœnæ Propolii sunt, quæ Juribus Imperii sunt^{32.} expressæ, quæ etiam regulariter obtinent. Accedunt his peculiares locorum Consuetudines ac statuta. Apud Mechlinienses Dardanarii ignominiosissime tractantur, & insuper perpetuo afficiuntur exilio, uti patet & *t. 2. Art. 27. Consuetud. Mechliniens.* *Die't Coren verdiert, salmen sleypen op een Horde vander overste Poorte tot de Neker-Spoelsche Poorte, ende daer naer bannen uyt der Stadt, ob syn Lyf, sonder Verdragh.* Vid. Paul. Christianæus *ad Consuetud. Mechliniens. d. Art. 27.* In Electoratu Saxonie Dardanarii ponuntur confiscatione merciū, & præterea viginti solitorum mulctâ quod patet ex *Ordinat. Provincial, Augusti de An. 1568. tit. vom schädlichen*

lichen Verkauf. In Civitatibus quoque Municipalibus, certa
 statuta poena illis qui coëmunt fructus tempore aliis ad emen-
 34. dum destinato. Moris enim plerisque ferè in locis est, aliquod
 signum sive vexillum publicè in foro exponere, quod ipsum indi-
 cio est; Nemini licere, dum publicè prostat signum, frumenta
 coëmere, aliisq; qui ad necessitarem illis indigent, præripere, sub
 certâ poenâ, quæ cujuslibet loci vel statuto vel Consuetudine de-
 terminata.

CAPUT VII.

De

DARDANARIATU, QUI CIRCA STATERAS ET MENSURAS ADULTERI- NAS COMMITTITUR.

1. **E**xPLICITUM hætenus nostræ Legis Principium est. Dardana-
 riorum Genium quæ dantenus exhibui adumbratum. Pœ-
 nas in hos Juribus pariter ac Moribus tradidi frequentatas. Quan-
 quam interdum & extra oleas me exspatium haud possim
 diffiteri: Materiei tamen id connexitas efflagitabat. Ad tertiam
 jam Dardanariatus speciem promovendus gressus est, quæ ipsa
 sedem suam in §. 1. & 2. d. *L. annonam* habet, quo in loco eorum
 coërcetur nequitia, qui circa pondera vel mensuras quid injusti
 patnaverint. Hos autem Dardanarios esse tam ex d. *L. 6.* quam
 ex *L. in Dardanarios 37. ff. de pœn.* uti & ex *supr. cap. 2.* adductis,
 sole clarius effulget.

2. Nec minor hos quàm illos, qui annonam fraudare sive vere, co-
 mitatur turpitudine: Animus enim decipiendi, qui vel solus damna-
 bilis est, in his elucet maximè. Nec haud raro hic fallendi animus,
 in ipsum actum deducitur. Quid enim frequentius in nundinis
 publicis, quàm ejusmodi ponderum ac mensurarum depravatio?
*Sic apud Cauponas & Myropolas grandis ille ac nefandus ponderum
 ac mensurarum abusus sine fronte ac metu Legum, toto die conspici-
 tur. Venantur inde Propolæ quæstum suum, aliisq; mille similibus
 technis*

De Dardanariatu circa Stateras & Mensuras Adulterinas 71
technis & excogitatis modis Rempubl. opprimunt, & rerum omnium carissimam annonam per Magistratum somnolentiam inferunt, uti conqueruntur Dn. Carpzov. Pr. Crim. P. 2. Q. 93 n. 79. Fodoc. Damhouder. Pract. rer. Crim. cap. 125. n. 5 Zieriz. ad Constit. Crim. Artic. 113. Hinc etiam divino jure prohibitum severissimè hoc crimen est, & si quis falsis mensuris utatur, abominabilis eo ipso Summo Numini redditur. Deuter. c. 25. v. 13. Repetitur idem toties alibi, ut Levit. c. 19. v. 35. seq. Proverb. 11. v. 1. cap. 16. vers. 11. & cap. 20. vers. 10. Ezech. cap. 45. vers. 10. Amos. cap. 8. vers. 5. & 6. Mich. cap. 6. vers. 11.

Principis itaque incumbet curæ atque Sollicitudini, prospicere, ut unum idemque ponderem genus, eademque mensurarum quantitas in suo vigeat territorio. Eo ipso enim suus justitiæ commutativæ non tantummodo servatur vigor, quoad ipsos subditos, sed etiam quoad externos? cum hoc passu facilius pariter atque æquior commerciorum expediendorum sit ratio, & Mercantibus ansa præscindatur decipiendi. *Matthias Stephani ad Novell. 128. n. 5 & 6.* In jure Civili huic rei quæsitum remedium est: Certæ enim constitutæ personæ, quibus judicium de ponderum ac mensurarum proportionem ac æqualitate erat concessum. Sic in *Novell. 128. cap. 15.* in specie Exactoribus tributorum usus falsorum ponderum interdicatur; Cui constitutioni, si contravenerint, siquidem falsatio circa specierum pondera aut mensuras commissa, Præsidi Provinciæ hæc de re statuendi potestas committitur: Si verò circa metallorum, auri nimirum & argenti, pondera quid patratum; Comitum sacrarum largitionum judicium eà de re permittebatur. *d. Novell. 128. & L. fin. C. de susceptor. Tribut. Stephani ad d. Novell. Perez ad tit. C. de susceptor. n. 8. & 9. Petr. Gregor. Tholosan. Syntagma Jur. lib. 36. cap. 1. n. 16.* Ob eandem quoque rationem pondera & mensuræ æneæ vel lapideæ publico collocantur loco, ut hoc modo fallaciæ, quæ circa mensuras committi solebant, facilius negotio possint evitari, & si qua de justitia mensurarum oriatur controversia, ad illas, quæ publicè prostabant, possit recurri, per
L.

- I. Modios 9. C. de Suscept. Excell. Dn. D. Brunnem Comment.*
 7. *Cod. ad d. L. Modios.* Quod ipsum plurimis adhuc in locis re-
 ctissime observatur, ubi Modii, tonnæ, pondera, ulnæ & similia
 certum præstitutum habent modum, quorum exemplar signa-
 tur, & in publico asservatur, ad quod reliqua omnia conficiantur,
Dn. Mevius ad Jus Lubec. P. 4 tit. 12. Artic. 1, n. 22. Idem et-
 iam hic Francofurti quoad determinationem mensurarum obser-
 vare est. Lapideæ enim mensuræ in curiâ asservantur, & si novæ
 conficiendæ sint, conferuntur eadem cum publicis à ministro
 publico, postea autem in unctione galli, quem Senatus hic in in-
 signi gerit, notantur. Fuit porro etiam Romæ certum corpus
 8. sive Collegium, quod mensurarum frumenti curam habuit,
 juxta annonam urbis, cui propterea vacatio munerum erat con-
 cessa *L. ab his oneribus 10. §. 1. ff. de Vacat. Mun. L. Mensores 26.*
ff. de Excusat. L. 12. §. fin. ff. de. Re. Militar. Et hi ipsi mensores
 debebant esse fideles, prudentes optimè sibi conscii, uti descri-
 buntur in *L. 1. in f. C. de Condit. in publ. Horr.*
- Jure Recessuum Imperii hæc ipsa cura, quæ circa justitiam
 9. ponderum ac mensurarum versatur, demandata est ab Imp. Ca-
 rolo V. Principibus ac Statibus Imperii, illisq; injunctum sub pœna
 duarum Marcarum auri puri, ut quilibet hæc de re in suo territorio
 peculiari sanctione ejusmodi falsariis eat obviam, quod ipsum in
 Comitibus Augustanis factum in *Reformat. Polit. de Anno 1548. tit.*
Von etlichen Articulen / darinnen der Oberkeit Ordnung vorzun-
nehmen befohlen wird / quod repetitum postea à Rudolpho II. Or-
dir. Polit. de Anno 1577. tit. 15.
10. Colligere exinde facile est, cui potestas statuendi de pon-
 derum ac mensurarum justitiâ competat; Distinguen-
 dum enim inter ponderum ac mensurarum Constitutionem, &
 11. Reformationem. Constitutionem, sive jus præscribendi inferio-
 ribus certum mensurarum ponderumq; modum ac quantitatem,
 quam sequi teneantur, soli superiori territorialia jura habenti,
 abscripserim; qui prout justum æquumq; ipsi videbitur, ac Com-
 merciorum, subditorumq; suorum utilitas efflagitaverit, deter-
 minare illam potest; & hoc casu præter obsequii gloriam sub-
 12. ditis concedo parum. Si vero forte eveniat, corrumpi à qui-
 busdam ponderum atque mensurarum quantitatem, eam vel au-
 gen-

gentibus vel minuendis, pro animorum suorum avaritia ac Φιλαγ-
 γυρία explenda, hoc passu etiam Magistratui inferiori jus reformandi
 pondera atque mensuras concesserim: Id tamen non indistinctè, nec
 uti libuerit Magistratui inferiori; Sed ita, ut formam ac quantitatem
 ex Archetypo ipsius Principis desumere obstrictus sit. *arg. L. Modios 9.*
C. de susceptor. Dn. Præses ad d. L. Modios & L. aurum C. d. t. Knichen.
de Fur. Territor. cap. 4. n. 384. Schepliz ad Consuetud. March. P. 4. tit.
6. § 1. num. 2. & 5 Casp. Klock. de Contrib. cap. 1. n. 272. Petr. Gregor.
Tholosan. de lib. 39. cap. 1. n. 18. Godofred. ad L. pen. de fals. lit. U. qui
ibidem addit; Posse defendi; Subditis altam Jurisdictionem habentibus, ex
longa præscriptione in suo territorio suarum mensurarum quantitatem di-
versam à Principali tueri licere: Illam autem augere vel minuire sine
Principis Autoritate non posse.

Certus itaq; modus ponderum atq; mensurarum præscribendus
 à Principe, secundum quem deinceps inferior Magistratus eadem tene-
 tur reformare. Ita hic in Marchia constitutum à Joachimo II. Electore
 Anno 1550. daß in der Mittel-Marcß Berlinischer/in der Ucker-Marcß Prenz-
 lowischer / in der Alten Marcß Stendalischer / in der Prignitz Perlebergis-
 scher / und in dem Lande zu Ruppin der Neu-Ruppinischen Scheffel soll
 Gänge seyn. An Ellen soll durch die ganze Marcß die Berlinische gebrau-
 chet werden/2c. ubi in seqq. ponderum quoq; modus pro ratione rerum
 ponderandarum determinatur, quod refert Schepliz. *d. tit. 6 § 7.* Et
 hoc modo Civico Magistratui conceditur, prospicere, ut hæc mensura-
 rum à Principe determinata forma accuratè conservetur. Hinc etiam
 ipsis injungitur visitatio domuum, quæ singulis annis vel quoties ne-
 cessitas efflagitaverit, non commune factis, sed insciis mercatoribus fie-
 ri debet, ut ita ponderum atq; mensurarum, justitia atq; æqualitas con-
 servetur; uti provisum saluberrimè in nostrâ Marchia, per *Refsers de An-*
no 1538. & 1602. Schepliz. d. t. 6. §. 4. & 5. num. 2. Sed optandum foret,
 ut ejusmodi saluberrima constitutio Div. Serenissimorum, in viridi esset
 observantiâ, forte ea ipsa plurimis occurreretur vitiis, quæ per somno-
 lentiam Magistratuum quorundam oppidanorum pedetentim irrepere,
 Sed manum de tabulâ.

Progrediendum jam ad species erit, & quot modis Darda-
 nariatus circa pondera ac mensuras comittatur, perspiciendum.

Dupliciter autem id potissimum fieri solet. 1 Falsas mensuras vel pondera faciendo. 2 Falsis mensuris vel ponderibus utendo, quanquam hæc haud rarò etiam conjunctim reperiantur. De primo modo nulla dubitatio est, quin enormiter peccet, mensurarum quantitati addendo vel detrahendo: Impingit enim eo ipso in Legem superioris, in Charitatem proximi, imo & in ipsam naturæ Legem, quæ alterum alterius damno locupletari non permittit. *L. nam hoc natura 14. ff. de Condict. in deb. L. 206. ff. de R. I.* Nec liber ille ab hoc crimine redditur licet ipse iis non utatur; Dum enim ad usum aliorum ponderibus atq; mensuris detrahit, peccat ipse, & ad peccandum eo ipso invitat proximum. Ille vero, qui juxta secundum modum ponderibus vel mensuris falsis ab alio confectis utitur, non aliter hoc crimen incurrit, quam si sciens hoc faciat, uti patet hoc ipsum ex *L. si quis 52. §. Majora 22. ff. de Furt.* ubi ille, qui majora pondera commodavit, ut iis deciperetur tertius, furti tenetur. Tenetur & ille eodem crimine, qui iis usus est, si modo sciverit. *Conf. L. 18. §. 3. ff. de dol. mal. Martin Cöler de Aliment. lib. 1. cap. 17. num. 34.*

19 Quod autem de scientia dictum, illud non optinet semper, nam ea ubique non requiritur. Etenim si Myropola falsis ponderibus utatur, & ejus criminis postea reus efficiatur, se autem vellet excusare, quod nimirum pondera ab alio acceperit, & ita eorum defectum ignoraverit sane non esset audiendus: De mensurarum enim suarum atq; ponderum æquitate ac iniquitate cognoscere prius debuisset, quam aliis secundum eorum quantitatem merces venderet; cum paria sint in jure; scire & scribere debere, vel scire posse, per *L. quod de mibi 5. de Reb. cred. Gloss. in L. Qui cum alio contrahit. ff. de R. J. & eam allegans Damhoud. Prax. rer. Crim. c. 125. n. 9.* Inscitia itaq; in secundo genere ibi tantummodo meretur excusationem, ubi forte pondera ad unicum tantum commodata actum, nec propter penuriam temporis in eorum inquirere justitiam licuit; qualis casus forte est in *d. L. 52. §. 22 ff. de Furt.* Ut per consequens in eo qui quotidie ponderibus vel mensuris utitur, non possit præsumi inscitia, an nimirum justæ fuerint nec ne. Pari ratione posset & illum, qui commodato dedit falsa pondera aliquando etiam inscitia excusare, si modo non sit ejus conditionis homo, qui propter ponderum vel defectum vel excessum redderetur suspectus

E. G. qui quotidie ponderibus vel in Emptione vel venditione utitur; vel pondera facere solet, de quo *Damboud. d. n. 9.* Huic enim de ponderum suorum quantitate constare certo debet. Alius vero qui ponderibus alias non utitur, si alii ea commodato dedisset propter ignorantiam posset excusari: cum in eo qui iis non utitur nec præcisa quantitatis eorum scientia requiratur.

Quæ vero jam dicta de crimine quod circa pondere committitur^{21.} ita demum procedunt, si alter contrahentium in dolo versetur alter non: V. G. si emptori ponderum iniustitia lateat, venditor verò ejusdem conscius optime sit: si enim utrique cognitum vitium sit, hoc crimen non contrahitur, cum licitum contrahentibus sit, majori vel minori pondere scienter contractum quendam celebrare per L. 1. ff. de Contrah. Empt. & pacta dent Legem contractui L. 43. ff. de Pact. L. 1. §. 16. ff. de pos. L. 52. d. V. O. L. 23. de R. Vid. Petr. Gregor. Tholosan. lib. 36. Syntagm. c. 1. num. 12. in fin. Alioquin si nominatum fuerit tantum mensuræ genus, ex more Regionis mensura & pondus sine imminutione vel incremento intelligi debent. Tholosan. d. l. n. 15.

Itaque in specie ego requisiverim ad delicti hujus perfectionem quæ alias ad falsum requirunt Dn. Carpzov. Pr. Crim. P. 2. Q. 93. n. 5.^{22.} Perez Comm. ad tit. C. de Fals. n. 2. Nimirum Mensurarum atque ponderum immutationem Dolum, & ut alteri nocumentum inde sive damnum contigerit. Quæ tria conjunctim requirit Dn. Carpz. d. l. n. 6. Sed sufficere putaverim, si conjungantur in eodem delicto licet non in eadem personâ. Licet enim ille, qui mutavit mensuras, alteri illis non noceat, sufficit si alter qui ab eo scienter accepit proximo illis damnum inferat, & contra; Nam hoc casu uterque hujus criminis reus censendus, per d. L. 52. §. 22. ff. de Furt.

Ultimo non prætermittendum hic loci est, ad utentes falsis mensuris referendos ante omnia esse, qui diversis mensuris utuntur, justa & injusta; Justa cum vendunt injusta cum emunt, vel contra. Interdum etiam utraque injusta est; Majori in emendo, minori in vendendo utuntur: Et hi eo ipso committunt furtum arg. d. L. 52. §. 22. ff. de Furt. Idem etiam dispositum reperitur de Jure Lubecensi: Wer mit zweyerley Maasß Gewicht oder dergleichen betroffen wird/ mit einem kleinen / damit er außmisset/ und mit einem grossen/ damit er ihm zumisset/ den soll man richten wie einen Dieb. Vid. Dn. Mevius ad Jus Lübec. P. 4. tit. 12. Artic. 1. n. 8.

CAPUT VIII.

DE

DARDANARIORUM CIRCA PONDERA

AC MENSURAS DELINQUENTIUM

POENA.

1. Justiniano jure infrequens haud esse, crimen aliquod diversis Legibus vindicari, supra *cap. 5.* dedi probatum. Idem hîc loci observare est: Modo enim extraordinariè ponderum falsarii, modo ordinariè puniuntur, *Tiber. Decian. Tr. Crim. lib. 7 c. 22. n. 39.* Extraordinaria criminis hujus cognitio fundata in *L. in Dardanar. 37. ff. de Pœn.* Ubi Dardanariorum circa falsum mensurarum, modum commissum delictum, ob utilitatem popularis annonæ pro modo admissi extra ordinem vindicari dicitur. Repetenda ergo hîc sunt, quæ de extraordinario delicto, & arbitrio judicis tali casu rectè conformando, superius *cap. 5.* in medium prolata sunt. Vagum enim & hoc quodammodo crimen est, nec semper sibi certos præfixos habet limites, ut ea propter rectissimè arbitrio judicis juxta Leges conformato pro modo admissi vindicandum relinquatur. Exinde quoque minus admirationis subest, quare Jcti in Pandectas relati, diversis diversarum Legum pœnis, illud, quod nominatum antea est, delictum voluerint subicere, *Conf. Dn. Carpzov. Pr. Crim P. 2. Q. 93. n. 20.*

2. Videndum autem jam est, quid in nostrâ *L. annonam §. 1. & 2.* hoc de crimine dispositum reperiatur. Et quidem in *d. §. 1.* dicitur? D. Trajanum Edictum proposuisse, eoque Edicto pœnam Legis Corneliæ in utentem stateris adulterinis statuuisse, perinde ac si Lege Testamentaria damnatus esset. Hic lex Testamentaria eadem est quæ Lex Cornelia, lata à Luc. Cornel. Syllâ. *L. 2. §. 32. ff. de O. I.* Nam hæc Lex principaliter de Testamentis falso conscriptis, suppressis, resignatis, recitatis, subjectis dolo malo, lata de quo in *L. 2. ff. ad L. Cornel. de Fals.* Hinc etiam ille titulus à Paulos. *Sentent. 25. ad L. Corneliam testamentariam* inscribitur, notante Godofredo *ad Rubric. ff. d. t. lit. b.* Vocatur etiam expressè Lex testamentaria *§. 7. Instit. de Publ. Jud. L. 30 pr. ff. ad L. Cornel. de Fals.* Postea autem hæc Lex Jctorum interpretationibus, Senatus consultis, & Impp. Rescriptis ad alia falsitatis genera extra testamenta

testamenta commissa, est extensa L. 16. pr. & §. 1. ff. de fals. Zoëf. Comment ff. d. t. n. 2. Wissenb. P. 2. Diss. 36. thes 8 Ludvvell. Comment. ad § 7. Inst. de Publ. Jud. n. 1. Divi Trajani itaq; Rescripto etiam crimen adulterinarum Staterarum ad L. Corneliam relatum est, ut ita hoc crimen etiam ejusdem Legis pœnæ subiectum esse censendum sit. Idem de falsis mensuris hoc loco judicandum, cum in jure Civili ponderum atque mensurarum falsatio pro eodem crimine reputetur, ut ita ad utrumque spectet decisio L. Hodie pen. § 1 ff de fals.

Quoniam itaq; ad falsum relatum hoc crimen est, videndum, 4.
quânam pœna Lex Cornelia contravenientes coërceat. Est autem illa in Liberis deportatio & omnium bonorum publicatio; In Servis ultimum supplicium §. 7. Instit. de Publ. Judic. L. 1. §. fin. ff. ad L. Cornel. de fals. Dn Carpzov. Pr. Cr. P. 2. Q. 93. n. 16. Ast, quoniam Falsi species aliæ aliis atrociores sunt, ita etiam pœna modò gravior modò remissior, quæ interdum etiam ad rogam usque extenditur per L. 2. C. de fal. mon. Perez. ad d. t. C. n. 2. Ludvvell ad d. §. 7. Inst. de publ. Jud. Zoëf. ad d. t. ff de fals n. 12. itaque melius cuilibet crimini specialis pœna applicatur.

Nostri ergo criminis pœnam quod attinet, exprimitur ea in §. 5.
1. & 2. d. L. annonam & in L. pœn. §. 1. ff ad L. Corn. de fals. & condemnatur delinquens ad præstationem dupli, & potest etiam Relegatione plecti. Per duplum autem intelligitur præcisè duplum ejus damni, quod ita dederit. Dn. Mevius ad Jus Lübec. P. 4. tit. 12. artic. 1. n. 9. 6.
Menoch. A. I. Q. lib. 2. cas. 217. Ludov. Molina d. I. & I. Tr. 2. Diss. 701. n. 10. Huic tamen duplo simplum inesse verior sententia est, si nimirum ex L. Cornelia agat? Aliud enim forsitan dicendum si aliquis ex L. 52. §. 22 ff. de Furt. actionem furti intentare mallet.

Sed quid, si actor aliunde consecutus simplum sit, actione videlicet empti, qualis casus in L. si quis 32. ff de Action. empt. an adhuc agere ex L. Cornelia possit? Et putarem, quod sic, ita tamen ut simplum, quod actione Empti consecutus erat actor, deducatur in actione ex L. Cornelia ad duplum. Altera enim actio pœnalis est altera rei persecutoria, quarum neutra per alteram tollitur, arg. L. 7. §. 1. n. de Cond. Furtiv. L. 34. §. 2. de O & A non obstante L. 71. pr. ff. de Furt. quia ibi actio pro conditione accipienda uti monet Nob. Excell. Dn. D. Rethius Patronus atq; Præcept. meus maximop. suspiciendus in not. Wesenb. Parat. tit. de priv. delict. b. 4. verb. & civiliter ad id quod

interest. *Conf. Dn. Struy. Exerc. 46. th. 97. Wissenb. Diss. 36. Vol. 2 th. 11. Zoëf. ad ff de O. & A. m. 83.* Et hac ratione furem etiam ad mortem damnatum, nihilominus ad restitutionem rei furtivæ teneri asserit *Bernb. Zieriz not. ad Const. Crim. Artic. 219.*

- 8 Pœnam relegationis quod concernit indeterminatè illa in *d. L. annonam & d. L. pen. ff. de Falsis* est posita, ideoque quia arbitrium hoc crimen est, Principis vel Judicis, mero imperio gaudentis, arbitrio temporis committenda determinatio, *Molina de I. & I. Tract. 2. Diss. 701. n. 10.* Illud etiam addendum hîc, quoad pœnas civiles Moris fuisse, ut nimirum eo magis hoc crimen detestarentur Cives, ejusmodi iniquas mensuras frangere publicè; cujus rei vestigia adfunt in *L. 13. §. si quis mensuras ff. Locati*, & hanc fractionem debere fieri ante januam ejus, qui illis est usus, tradit *Molin. d. l. n. 10. Schepliz. ad Consuet. March. P. 4. tit. 6. §. 1. n. 3.* Quibusdam quoque in locis palis publicis, aliisque locis infamibus appendere injusta pondera siveverunt, teste *Dn. Mev. ad F. Lübec. d. tit. 12 artic. 1. n. 15.*

- 10 De Jure Canonico, etiam in hos statuta pœna; qui justas mensuras & justa pondera lucri causa mutare præsumpserint, & coguntur hi ipsi per triginta dies in pane & aqua pœnitere, per *c. ut mensura 2. X de Empt. & vendit. Damhauder. Prax. Cr. d. c. 25. n. 6. Color. de aliment. lib. 1. cap. 17. n. 34.* si vero pœnitentiam agere nolit, potest excommunicari, *Abbas ad d. c. ut mensura 2. & eum citans Schneidew. Comment. ad §. fin. Inst. de Empt. n. 14.* Hæc ipsa tamen pœna jejunii 30. dierum, à sacerdote vel extendi vel diminui pro modo admissi potest, cum pœnitentiæ hodie ferè omnes sint arbitrariæ, per *c. 36. Dist. 50. c. 5. Dist. 90. c. 2. n. 26. Q. 7. c. Mensurum 86. de Pœnitentiâ Dist. 1. Menoch. A. F. Q. lib. 2. cas 317. n. 4. Tholosan. Syntagm. lib. 36. c. 1. n. 11.* Quando autem arbitrium illud circa modi determinationem in pœnitentiâ Sacerdoti sit concedendum, & quo casu illud cesset, de eo latius disserit *Menoch. d. lib. 2. cas 391. per tot.*

- 12 De Jure Carolino quid in nostro, quod circa pondera ac mensuras committitur, crimine obtineat, videndum. Agitur autem hæc de re in *Const. Crim. Artic. 113.* ubi: si quis dolo malo, pondera, bilances, mensuras &c. corruerit aut adulterarit, easque pro
ju-

justis ac probatis publicè venundare non fuerit veritus, vel in exilium mittitur, vel pro falsi magnitudine non tantum pœnæ corporali, fustigationi nimirum, subicitur; sed etiam pro falso iterato & magno, si evidens appareat dolus, ultimo supplicio affici potest Zieriz. *ad C. Crim. d. Artic. 113. Georg. Rem. Nemes Karulin. d. Artic.* Ex his dilucidè factis, quam transgressores afficiendi pœnâ, patescit. Quoniam autem variat delictum pro circumstantiarum ratione, ut ea propter modo gravius modo levius in id veniat animadvertendum; Variæ quoque pœnæ, graviores scilicet & leviores à Carolo V. in *d. Artic. 113.* constitutæ. Et ^{13.} quanquam *d. Artic.* de illis tantum videatur loqui, qui & falsant mensuras, & illis pro justis utuntur, *der die Wage fälschet/ und die für gerecht gebrauchet/* in sensu conjuncto: Attamen illud in sensu quoque disjuncto accipi, & ad eos quoque casus optima ratione extendi potest, ubi quis tantummodo falsavit, ut alteri eo ipso deceptionis instrumentum præberetur; Vel ubi quis falsis mensuris alium decepit, quas quidem ipse non falsarat, conscius tamen optime ipsius falsationis fuit. Eadem etenim hic ratio Legis subest, quæ salus Reipubl. Mercatum integritas, & annonæ ubertas. ut ea propter eadem quoque Legis dispositio jure merito obtineat, *per. alleg. à Barbos locupl. in Thesaur. lib. 10. cap. 10. aximo. 30.* Pœna autem triplex huic delicto per *d. Artic. 113.* præcipuè imponitur 1. 14 Relegatio, 2. Fustigatio, 3. Etiam quandoque ultimum supplicium. Omnes hæ pœnæ pro modo admissi applicandæ. Relegationis determinatio committitur judici.

Fustigationem autem quod attinet, ea tunc imponenda ^{15.} utentibus adulterinis Stateris, si notabile exinde proximo sit datum nocumentum; Dicitur autem Fustigatio Germanis *der Staupenschlag* / qui pœnæ modus non nudius tertius tantum inventus, sed à multis retro seculis in usu fuit, Zieriz, *not. ad Artic. 140. Const. Crim.* Mentio enim ejusdem in jure divino fit, *Deut. 16. cap. 25. v. 2. & 3.* Ubi Moyses vetuit quadragesimum flagellationis ictum excedere. Ad quod præceptum Moydis forsitan respexere Judæi, dum in flagellatione D. Pauli numerum illum excedere noluerunt, uti ipse de se testatur Apostolus. *2. Corinth. 11. vers. 24.* se quinquies à Judæis accepisse unde quadraginta ictus, In jure Civili quoque sæpius hujus pœnæ meminere Jcti ut

- ut in *L. ictus fustium 22. ff. de his qui not. infam. L. 7. ff. de pœn. L. 10. & L. 28. § 2. ff. eod. L. fin ff. de injur. & alibi passim.* Differentia tamen erat eodem jure inter ictum fustium & flagellationem; Fustigatio enim in modicâ coërcitione ponebatur, Flagellatio in atrocissima & servili *L. 7. §. 2. ff. de injur. d. L. 10 pr. ff. de pœn. Conf. Godofred. in not. ad L. 7. ff. de pœn. lit. b. & c. & ad L. 12. ff. de Fur. Fisc. lit. Z.*
- 17 Hodie hæc Pœna in vulgus nota, & frequentior ejusdem usus est, ut etiam haud rarò profligatissimi reperiantur homines, qui eam vel ter vel amplius in diversis perpeffi locis sint. Solet autem nostris moribus fustigationi semper addi perpetua Relegatio; imò hæc sub fustigationis pœna intelligenda, uti hæc de re testatur *Dn. Carpzov. Pr. Crim. P. 3. Q. 129. n. 17.* qui ejusmodi pœnam *in num. 20.* non pro duplici, sed simplici potius habendam esse, ob rationes ibidem à se adductas, asserit. Porro etiam hæc ipsa pœna à Judice pro delicti circumstantiâ exasperari potest, nimirum qvo ad numerum ictuum, quem augere potest, eumque Carnifici præscribere, quem numerum hic excedere nequit. In solo ergo ictuum numero fustigatio lenimen accipere potest, cum alias ejusdem gradus proprie non dentur. *Dn. Carpzov. d. l. num. 22.*
- 18 Hisce præsuppositis colligitur; Etiam in hoc nostro crimine conjungi debere fustigationem cum perpetua Relegatione, judicemque ex atrocitate delicti ictuum numerum determinare debere.
- 19 Tertia pœna, quæ hic Dardanariis circa pondera peccantibus imponitur est Ultimum supplicium, quod facile ex ultimis *d. Art. 11.* verbis colligere est; Und es möchte solcher Falsch als oft / größlich und böshafftig geschehen / daß der Thäter zum Tode gestraffet werden soll / &c. Ex quibus verbis tria præprimis judici in irrogatione ultimi supplicii quoad hoc delictum observanda colliguntur 1. Iteratio, ex verb. *Oftt.* Sicut enim vita antea bene acta pœnam interdum minuere solet. *L. 3. §. 12. & L. 5. pr. & § 6. ff. de Re militar. Wesenb. Paratit. tit. de pœn. in f. Dn. Carpzov. Pr. Crim. P. 3. Q. 120. num 17. seq.* ita quoque ejusdem delicti iteratio pœnæ interdum exasperationem meretur per *L. Capitalium 28. §. 3. ff. de pœn. Wesenb. d. l. num. 8.* Sic iteratio furti gravius punitur, & quando tertia vice furtum commisit, tuncà
- Caro-

Carolo V. vocatur Ein mehrer verläumbder Dieb / und wird einen Vörgewaltiger gleich gerichtet / *Constit. Crim. Artic. 142.* Tertia autem vice ad minimum hoc delictum patratum esse videtur recta ratio insinuare, & colligi id quodammodo potest *ex d. Articul. 142. C.C.* Nam qui tertia vice deliquit, ex consuetudine deliquisse videtur per *L. Nemo 3. in f. C. de Episcop. audient.* ubi minora delicta, nisi semel commissa, veniam non habere dicuntur, & qui ex aliquibus actibus inferitur consuetudo, ideoque gravius puniuntur. *Nobiliss. Dn Brunnem. Comment. Cod. ad d. L. Nemo.* in tantum quidem, ut delictum quod per se meretur solum pœnam pecuniariam, sæpius commissum ultimo supplicio puniri possit, uti ex multis Dd. asserit. *Dn. Carpzov. Pr. Crim. P. 1. Quest. 43. num. 62. Zieriz, ad Artic. 161. Const. Crim. in fin.*

2. Commissi gravitas, quæ indigitatur voce Größlich; non enim in quovis minimo delicto perveniendum ad effusionem humani sanguinis est, sed circumstantiæ ponderandæ optime sunt. *Damhouder. Pr. Crim c. 107. num 5.* Criminis atrocitas atque gravitas accedere debent; Hinc si in magni pretii mercimoniis falsum circa pondera sit commissum, & quidem iterato, optima sane ratione, & præcipue si spes emendationis deficiat, iudex ad mortis usque pœnam progredietur; Eadem hic prohibitio, eadem prohibitionis ratio, quæ in furto militat, ut per consequens idem in utroque debere obtinere indubii juris sit. Hinc etiam quantitatem commissæ falsationis ad minimum quinque solidos qualibet vice excedere debere putaverim, *arg. Artic. 160. Const. Crim.* Et quamvis in furto aliquis, licet prima vice illud tantummodo commiserit, suspendii pœna affici possit, *d. Artic. 160.* Illud tamen non nisi gravissimis concurrentibus circumstantiis delictumque aggravantibus procedit *d. Artic.* si nimirum effractio, ruptura, ascensio, armorum gestatio & similia accedant. Quoniam autem in falsatione ponderum & mensurarum ejusmodi delictum aggravantes circumstantiæ vix dari possunt, conjunctim existimaverim accipienda verba esse *d. Artic. 113.* offst größlich ut ita iteratio, & falsationis enormitas simul in hoc delicto requiri videantur. Restringenda enim poenalia sunt, & quantum fieri potest abstinendum Judici à poena sanguinis, præsertim si humano jure dicta illa; Secus enim in poena divino jure statuta, ubi ad ultimum supplicium pronior esse debebat iudex.

26. 3. Requiritur ad delictum fraudatorum ponderum Dolus voc. *Wofshafftig*. Ubi enim dolus abest, ibi nec delictum poena dignum, 7: *L. 4 ff. de Jurisdic. L. 23. §. 2. ff. de AEdilic. edict.* imo in genere ad omne falsum dolus requiritur, alias enim falsi poena locum vix haberet *L. Nec exemplum 20. C. de Fals.* itaque etiam in hoc delicto, & praecipue si ultimum veniat infligendum supplicium, dolus quam maxime attendi debet.

27. Dicta ergo requisita, iteratio nimirum, commissi gravitas & dolus si conjunctim in aliqua persona reperiantur, salva conscientia poterat Judex juxta normam ac Regulam à Carolo V. in *d. Artic. 113.* praescriptam, poenam capitis delinquenti dictare; Quam poenam in specie de gladii poena intelligit *Matth. Stephani Comm. ad d. Artic. 113.* Verius tamen, ob vicinitatem quam hoc delictum cum furto habet, suspendii poenam hic obtinere putaverim. Hoc etiam adhuc ultimo loco observandum judici est ex *d. Artic.* ne quid proprio motu absq; Consilio Facultatis cujusdam Juridicae determinet; Ibi enim si quid circa irrogationem poenae restet dubii, informationem petere potest, quo ipso Securior ipse redditur in conscientia; modo ille praevia inquisitione in delictum accuratissima, & deligenti eorum quae acta & probata erant, adnotatione, dextre omnia ad Facultatem, cujus efflagitat consilium, retulerit.

Ex dictis colligitur, arbitrariam adhuc hodie poenam esse falsantium pondera atque mensuras, sicuti dispositum erat in *L. 37. ff. de poen.* Quamvis enim de Jure Carolino certae in istud delictum statuta poenae sint, applicatio tamen poenarum pro modo admissi relicta judicis arbitrio est, qui ponderatis delicti circumstantiis, vel Relegatione, vel fustigatione, vel etiam ultimo supplicio illud expiabit; Imo interdum, & saepissime quidem mitior ipsa Relegatione admittitur poena, si in re minima illa laesio in ponderibus commissa versetur, quae omnia relinquenda boni viri dispositioni *Conf. Dn. Carpzov. Pract. Crim. P. 2. Q. 93 num 80. Dn. Mevius ad Jus Lub. P. 4 tit Artic. 1 n. 8. Coler de Aliment lib. 1. c. 17. n 34.*

30. Sed an etiam arbitraria poena ad mortem usq; extendi possit, hic haud incongrue quaeritur? Quae quaestio difficultate non caret, & acriter à Dd. agitata, ut propterea à quibusdam Imperatoria efflagitata decisio, notante *Anton. Matthæi in Prolegom. Crimin. cap 4. num. 11 pr.* Tentandum tamen annon sequenti distinctione conciliari quodammodo dissentientes possint, si scilicet distinctione.

stingvatur inter atrociora & leviora crimina; Leviora autem voco illa, quæ admissa tanta non sunt, ut ad mortis pœnam perveniri in iis possit, quod ipsum ex circumstantiis dijudicari facilius, quam describi potest. Atrociora illa dico, quæ propter concurrentiam circumstantiarum adeo aggravantur, ut quædam proportio inter illa & hominis vitam exinde emergat; quæ ipsa proportio inter delictum & pœnam non semper ex se, sed interdum etiam ex utilitate Reipubl. dijudicari debet. In his ergo, 32. atrocioribus nimirum, ad mortem etiam extendi potest; In illis non ita? Hæc ipsa decisio textibus innititur quamplurimis: Sic pro atrocioribus adduco L. 9. ff. de Extraord. Crim. ubi scopelismus inter Extraordinaria crimina recensetur, quia tamen circumstantiæ hujus delicti illud aggravant maximopere, recte judici in hoc arbitrio crimine potestas ultimum inferendi supplicium conceditur. Probari idem potest ex L. fin. ff. ad L. Ful. repetund. ubi animadversio in Crimen repetundarum hodie extraordinaria esse dicitur; nihilominus si concurrunt ejusmodi circumstantiæ, quæ exasperent valde atq; aggravent hoc delictum, ut si hominis necandis causa pecuniam acceperit quispiam, pœna etiam capitis locum habet. Idem colligitur ex L. 1. fin. ff. de extraord. Crim. 1. Sacrilegii 6. pr. ff. ad L. Ful. pecul. L. 1. C. de his qui Latron. Const. Crimin. d. Artic. 113. Quod vero in Levioribus ad pœnam mortis non possit pervenire Judex, probo ex L. 1. §. fin. ff. de Effractor. ubi in effractoribus plebejis pœna operis publici, in honestioribus vero pœna Relegationis non est excedenda. Hoc enim crimen regulariter tantum non est, 33. quod morte possit puniri: nisi tamen etiam circumstantiæ accedant quæ hoc ipsum, quod nominavi exasperent delictum, quo tamen casu non ad Leviora, sed ad atrociora delicta retulerim ego, & sic quoque capitis imponi pœna potest, per L. 11. pr. ff. ad L. Ful. de vi publ. ubi effractores, quia in turba fecerunt, & cum armis, ultimo afficiuntur supplicio. Idem quod de Levioribus delictis dicebatur probari quoque potest ex L. 3. §. 2. ff. de Crimin. Stellionat. Patet ergo exinde, 34. quod quando circumstantiæ delictum aggravare & mortis pœna dignum efficere possunt, recte pœna quoque mortis irrogari possit, propter proportionem illam quæ inter pœnam ac delictum requiritur, Vid. Dn. Struv. Exerc. ad ff. 48. thes. 74. Annon. Matthæi d. n. 11 Joh. Jac. Wissenb. P. 2. Disp. 3 th. 3. Zoëf. Comment. ad ff. tit. de pœn. n. 8. Matth. Berlich. P. 4. Conclus. 36. num. 19. seq. Robert. Marant, Disput. legal. 10. per tot. Treutl. Vol. 2. Disp. 22. th. 8.

& ibi Bachov. *lit. i. & k. Wefenb. Paratitl. ff. de A. R. D. n. 7. in fin. Fodoc. Damhouder. Prax. rer. Crim. 107. n. 5.*

35. Et hac ratione non dissentit Dn. Carpzov. *Pract. Crim. P. 3. Q. 133. n. 19. seqq.* qui distingvit in n. 24. An mortis pœna in Legibus sit expressa, ac iudicis arbitrio commissum, num mortis pœnam aliamve minorem delinquenti indicere velit, quod tunc ad mortem usque possit extendere arbitrium; Si verò illa mortis pœna in Lege non sit expressa quod tunc non possit. Tutius quidem in priori casu procedet Iudex; Sed an illud quod de pœna mortis Legibus expressa dicit Dn. Carpzov ad textus supra allegatos possit applicari equidem dubitaverim; præsertim si originem juris introspeciam, ubi quænam inter Responsa prudentum & Leges ipsas differentia sit, facile constabit Quando itaque E. G. in L. 9. ff. de Extraord. Crim. dicitur; Scopelismi pœnam ad mortem usque extendi posse, sanè ibi pœna illa non certâ Legi constituta est, sed refertur tantummodo à Ictis quomodo punitum olim hoc crimen fuerit arbitrio iudicium, qui hoc de crimine Legum nullam habuere. Idem iudicium esto de aliis Pandectarum textibus. *Conf. Wissenb. d. Disp. 31. thes. 2. Anthon. Matthæi in Crimin. Prolegom. c. 4. n. 10. & quæ dicta Supr. cap. 5.* Illis tamen textibus applicari Dn. Carpzovii sententia posset, ubi ejusmodi pœna tanquam in certa Lege statuta, uti est L. 1. C. de his qui latron. & in Const. Crim. Artic. 112. & alibi passim, quæ ipsa & Leges Imperatoria Majestati originem debent. Quod autem tradit Dn. Carpzov. num. 25. seq. de delictis levioribus intellexerim quod ibi potius benignior facienda interpretatio: Nam aliàs enim delictum, cui tamen pœna capitis in Lege non dictata, maximis circumstantiis posset aggravari ut atrocissimum evadat delictum quod alias tale non erat; hoc casu utique pœna capitis infligenda foret, uti in atrocioribus ejusmodi concedit Pœnam hanc ultimi supplicii in n. 21. & 22.

Idem de Sententia Jacob. Menoch. lib. 1. A. I. Q. quæst. 86. dicendum, qui ibid. n. 1. hanc thesin ponit, *Quod Iudex in dubio & regulariter non possit pœnam mortis dictare illi delicto, cui à jure communi vel Statuto, pœna mortis non est indicta*, quod ipsum quàm plurimis ibi corroborat auctoritatibus. Hanc ipsam tamen thesin de levioribus tantummodo delictis accipiendam esse, subsequenti fallentiæ à Menoch loc. citat. adjectæ sufficienter satis demonstrant, & id ipsum ex num. 20. d. q. 86 præcipue elucescit, ubi datam thesin non procedere asserit quando delictum esset atrox, sed tunc iudicem posse pœnam

nam mortis arbitrari & indicere, quod textibus ex jure desumptis probat in num 21. 22. 23. 24. & 25. Tantum itaque abest Menochium contrariari datæ distinctioni, ut potius illam ipsam validissimis corroboraret argumentis. Idem judicandum de sententia *Johannis Schneidew. Comment. ad §. sum præterea Instit. de Publ. Jud. n. 4. & Paul Christianæ ad Consuetud. Mechliniens. tit. 1. Art 54. num 3.* Concludo itaque ex præcedentibus: Judicem in irrogatione pœnarum, si delictum circumstantiis pœnam mortis merentibus sit circumvallatum, etiam si Lex pœnam capitalem non imposuerit, eam tamen dictare posse.

Explicatis itaque pœnis, Dardanario circa pondera atq; mensuras delinquenti Jure Civili, Canonico & Carolino infliguntur, brevissimo adhuc linearum ductu, qui moribus quorundam obtineat, videndum. SAXONES quod attinet, distinguunt ibi *Chilian König in fin. Process. sub tit. de pœn. VVesenb. Paratit l. ff. de fals. n. 9. & in supplem. ad Schneidew. Comment instit. tit. d. Emption inf. & Coler. de aliment. lib 1. c. 17. num 34.* Inter eum qui fecit falsas mensuras & eum qui illis tantummodo usus est, illius pœnam esse fustigationem per *Artic. 13 Land-Recht lib 2. verb. zu Haut und Haar.* Quamvis *Schneidw. loc. cit. per Gloss. ad Weichbild* hæc verba non semper de fustigatione intelligat, sed etiam de ea pœna quando quis Furcæ alligatur, & ita publico ludibrio exponitur. Hujus vero qui ponderidus falsis tantummodo usus est, pœnam mitiorem esse volunt vel Relegationem, vel leviolem pro modo admissi. Hæc tamen distinctio non arridet *Dn. Carpzov. Pr. Crim. P. 2. Q. 91. num. 82.* quod verba Juris Saxonici generalia sint, ideoque nec restringenda; subjungit ibidem, nec semper fustigationem locum habere, sed interdum etiam pœnam pecuniariam.

Hic in MARCHIA, quia regulariter Juris Civilis atque Imperialia Constitutionis observantur per *Revers. Electoral. de Anno 1572. & tradita Schepliz. ad Consuetud March. P. 2. tit. 1. §. 1.* utique pœna etiam Jure Carolino in falsarios ponderum statuta obtinebit. Præterea etiam merces ipsius Falsarii in commissum cadunt per *Revers. de Anno 1602. verb.* Wo auch einer hierüber mit falscher Maas / oder gewicht betroffen / soll seiner Waare verlustig seyn / quod refert *Schepliz. d. Tract. P. 4. tit. 6. §. 3.* Apud MECHLINIENSES, qui falsis mensuris & iniquis ponderibus in distrahendis mercibus usus fuerit, pœnam truncandi pollicis, aut binas libras Brabanticas luet, nec tamen ita ab arbitraria judicis animadversione liberatur, *Pul.*

Coronidis loco hic adhuc notandum restat, per pœnam, quæ in ponderum falsarios vel Carolino jure, vel consuetudinario statuta reperitur, non esse derogatum illi conditioni, quæ ex Jure Civili parata est parti læsæ, ad repetendum, quod ob majora pondera & mensuras amplius mercis vel pretii datum est, aut ad petendum quod ob minora minus datum aut acceptum est *per L. Arbitrium 18. §. 3. ff. de dol. mal.* Criminalis enim actio, quæ ex Jure Carolino conceditur, non tollit rei persecutoriam *per alleg. supr. h. cap. num. 7. Conf. Dn. Mev. ad Jus Lubec. P. 4. Tit. 12. Artic. 421. num. 17.* An autem poena dupli videatur sublata per Constit. Crimin. in dubio magis est? Reperiuntur enim Dd. quidam, inter quos est Groenweg. in *Leg. abrogat. passim.* quem sequitur Wissenb. *Vol. 2. Disputat. 29. ad ff. th. 17.* qui hodie omnes fere poenas dupli & quadrupli ab usu fori recessisse, statuunt, inq; eorum locum multas quasdam pecuniarias, aut extraordinarias coercitiones successisse. Sed an hisce Dd. hoc passu adhibenda fides sit, non una dubitandi subest ratio; præsertim cum hi Dd. Belgæ fuerint, qui propterea de Germaniæ moribus infallibile testimonium perhibere nequiverunt; Et quamvis hæc poena plurimis annis non fuerit frequentata, exinde tamen colligendum nondum est, illum ab usu fori plane recessisse: cum forsitan vel occasio ad agendum non fuerit, vel actori talem poenam persequi non libuerit, vel, se posse ad hanc poenam agere, ignoraverat. Quia itaq; hæc dupli poena non mutata, quare stare prohibeatur *per L. 27. C. de Testament.* Et ea propter poenam dupli in falsis ponderibus & mensuris adhuc in usu esse, recte asserit *Dn. Mev. d. Artic. 1. num. 17.* idem etiam de pœna dupli & quadrupli in furto statuit. *Amplissim. Dn. Præses Quest. ad Wesenb. tit. de Furt. quest. 34.*

43 Si qui, itaque ad poenam dupli egerit ob fraudem in ponderibus admissam, an finito hoc judicio etiam delinquentem Criminaliter accusare possit, de eo præcipue movetur controversia? Dubitandi rationem suppeditat regula in vulgus etiam notissima; quod duæ poenales actiones concurrentes una per alteram tollatur. Hac tamen non obstante arripiendam putaverim affirmantium sententiam nimirum uno judicio finito posse actorem ad alterum progredi; quæ Ipsa sententia fulcimentis ex jure desumptis non destituitur, probari enim potest eadem ex *L. Un. C. quando Civil. act. Crimin. præjudic.* ubi hæc constituitur Regula: *Quoties de re familiari & Civilis & Criminalis competit actio, utraque licere experiri, nec interesse sive prius Cri-*

mi-

minalis sive Civilis mota sit. De hujus quidem Regulæ veritate ac generalitate inter Dd. anxie disputatur, sed ea ad hunc locum proprie non pertinent, cum mihi sufficiat in specie demonstrasse, actionem civilem ob falsa pondera, non tollere criminalem & contra; quod ipsum non tantum ex dicta regula colligo, sed etiam ex verbis finalibus *d. L. Unic.* ubi de falsi crimine postquam civiliter huc actum, etiam adhuc criminaliter agi posse, exempli loco expresse subjicitur. Jam vero quod hoc crimen sub falso contineatur clarum est ex *d. L. Annonam. §. 1. & d. L. pen. ff. de fals.* Ut per consequens, postquam aliquis ob fraudem admissam circa pondera Civiliter egit ad duplum ex *d. L. pen.* possit deinde ad poenam publicam ex Jure Carolino illum accusare *arg. d. L. Un.*

Rationem dubitandi, quæ proponebatur supra, quod attinet, procedet quidem illa, si pœnæ tendant ad idem, non verò si ad diversum, uti hoc in casu. Civilis datur propter interesse Actoris sive privatum; Criminalis datur propter interesse publicum. Plura de concursu hoc actionum pœnaliū dici possent, sed chartæ angustia telum abrumpere me cogit. Poterunt interea conferti *Excellent. Dn. D. Brunneman Commentar. Cod. ad de L. Un. quando civ. act. & ad illum tit. Perez Dn. Carpz. Pr. Crimen P. 1. Quest. 39 num. 40. & 41. Dn. Struv. Exerc. ad ff. 46. thes. 95. Matthias Berlich P. Concl. 19. num. 20. seqq. Anton. Matthæi de Crimen ad. Lib. 47. ff. t. 1. cap. 4. num. 3. & tit. 3. cap. 2. num. 5. Zoës Comment. ad ff. tit. de O & A. num. 83. & tit. de furt. num. 28. Wesenb. Paratit. tit. de Privat. delict. n. 4. ibidemque Dn. Hahn. & Bachov. in not. Cujac. Observat. lib. 8. cap. 24. Petr. Gregor. Tholosan. Syntagm. lib. 21. cap. 21. num. 2. Marant. in Specul. aur. P. 4. Dist. 1. n. 9. Bartol. ad L. interdum. 4. de Publ. Jud. & ad L. 2. §. Hoc edictio ff. Vi bonor. rapt. ubi usissime de eo disquirat.*

Stat ergo littore puppis. Tu, lector Cordate, illius Justiniane memor; in nullo aberrare divinæ utique solius non mortalis constantiæ esse, *L. Dedit nobis 3. C. de V. I. E.* si lapsus & ego alicubi sim, des hoc humanitati: Si illi matiora quædam videantur, des ingenii tenuitati. Etenim ad Lesbiam omnia examinare Regulam, & materiei intricatior indoles, & temporis penuria prohibuere. Veniam itaque fideris, eâ ipsa ad majora suppeditabis incitamentum. Tu vel Mome vel Mime Hesiodiano illo *ΠΑΟΝ ΕΣΤΙ ΜΩΜΑΣΘΑΙ Η ΜΙΜΕΙΣΘΑΙ* contentos abi. Tu verò ô Summe rerum Arbiter, qui

qui Spiritum, pacem ac vires ad hanc pertexendam telam largitus clementissime es, in posterum quoque conamina mea exoptatissimo sine beare haud dedignare.

T. O. M. A.

Ad Nobilem & Doctissimum
Dominum STRIKIVM
Amicum suum.

Dum docte STRVKI, quid sint delicta docebis,
Monstrabis studium juris & ingenium.
Perge viam cœptam, Te digna brabeja sequentur
Ac Labor impensus nullus inanis erit.

Properante calamo scribeb.

Johannes Fridericus Rhetius. D.
p. t. Decanus.

Fruges aggestas ratione Propola sagaci
Excipit, exceptis ulteriora petit:
Inque moras differt, lucra ut, cum nulla colono
Responsura seges, conigeminata ferat.
Ast hic crimen abusus habet: Laus summa bonorum est,
Judice justitia pluribus esse bono.
Nimirum est, Homo, rerum Prima usura Jehovæ;
Altera Concivi, Tertia danda Tibi.
Usum ut ad omnigenum vergant cum fœnore fruges,
Illius hinc memor ac hujus & ejus eris.
Hoc & STRYKENI reputas: Pravum ergo Propolæ
Ingenium innata dexteritate notas.
Cedat opus belle: Fruges bene perge fovere
Ingenii, ac illis multiplicare lucrum.
Hoc urgens, porro quod jam nunc sedulus urges,
Astrææ fies sic gravioris honos.

Ita ex animo volebat & gratulabatur Doctissimo

Dn. STRIKIO

JOHANNES BRUNNEMANN, D.
PRAESES,

F I N I S.

Brunnemann, Johann, / Stryk, Samuel, / Rhetz, Johann,

Tractatus Juridicus, De Dardanariis, German. Von Korn-Jüden, Ad L. Annonam
6. ff. de extraord. Criminib

Lipsiæ Anno 1712

4 Diss. 3073,25

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10955290-4

VD18 14411970